

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie

Bakalářská práce

Osobní pohoda pracujících sólo rodičů v kontextu pracovní-rodinných konfliktů

Vypracovala: Kateřina Horníková
Vedoucí práce: Mgr. Jan Hynek

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č.111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponenta práce, záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 20. 4. 2023

Kateřina Horníková

Poděkování

V této části bych ráda poděkovala především svému vedoucímu práce, panu Mgr. Janu Hynkovi, za vstřícný a trpělivý přístup při konzultacích této práce. Děkuji rovněž za veškeré cenné rady a připomínky. Dále děkuji PhDr. Elišce Kodyšové, Ph.D. za velikou ochotu, kritické a věcné připomínky při konzultacích k tématu sólo rodičovství, a zároveň i celé organizaci Aperio za pomoc při distribuci dotazníku. Za pomoc při distribuci děkuji i organizacím Women For Women a Klubu svobodných matek. V neposlední řadě děkuji mé rodině za bezpodmínečnou podporu nejen při studiu.

Abstrakt

Bakalářská práce mapuje problematiku osobní pohody a pracovně-rodinných konfliktů u populace pracujících sólo rodičů. Teoretická část se zabývá pojmem osobní pohody a pracovně-rodinných konfliktů, souvislostí těchto dvou konstruktů a zároveň dosavadními poznatky na poli těchto konstruktů přímo u skupiny pracujících sólo rodičů. Empirická část uvádí výsledky kvantitativního výzkumného designu, jež byl realizován v období mezi měsíci leden a únor roku 2023. Sběr dat probíhal pomocí dotazníku Psychologické osobní pohody (PWBS) a dotazníků pracovně-rodinných konfliktů (WFC a FWC); navíc bylo mapováno pracovní a rodinné zázemí sólo rodičů. Výzkumný soubor tvořili pracující sólo rodiče, kteří jsou sólo rodiči alespoň jeden rok a zároveň alespoň jeden rok soustavně pracují (N = 227). Hlavním cílem šetření bylo popsat osobní pohodu dle vybraných proměnných u populace sólo rodičů, a zároveň prozkoumat souvislosti mezi osobní pohodou, pracovně-rodinnými konflikty a vybranými aspekty v oblasti pracovní a rodinné, konkrétně percipovanou podporou a pozicí na pracovišti a vztahem s druhým rodičem dítěte. Výsledky odhalují signifikantní souvislosti mezi osobní pohodou sólo rodičů a pracovně-rodinnými konflikty. Zároveň nacházíme signifikantní souvislosti mezi osobní pohodou, pracovně-rodinnými konflikty a percipovanou pozicí na pracovišti a percipovanou podporou na pracovišti. Souvislosti s těmito proměnnými ale neprokazujeme v případě vztahu s druhým rodičem dítěte.

Klíčová slova

wellbeing; konflikt práce-rodina; konflikt rodina-práce; sólo rodiče

Abstract

The bachelor thesis aims to map wellbeing and work-family conflicts of working single parents. The theoretical part deals with the concepts of well-being and work-family conflicts, the relationship between these two constructs and also the existing findings of these constructs right in the population of working single parents. The empirical part presents the results of a quantitative research design that was conducted between the months of January and February 2023. Data collection was conducted using the Psychological Wellbeing Scale (PWBS) and the Work-Family Conflict Questionnaires (WFC and FWC); in addition, the work and family backgrounds of single parents were mapped. The research sample consisted of working single parents who have been solo parents for at least one year and have also been consistently working for at least one year ($N = 227$). The main aim of the thesis was to describe personal well-being according to selected variables in the single parent population, while also exploring the correlations between personal well-being, work-family conflicts and selected aspects of work and family background (e.g. perceived support in the workplace, perceived position in the workplace and the relationship with the child's other parent). Results reveal significant weak to moderate correlations between single parent's well-being and work-family conflicts. We also find significant correlations between personal well-being, work-family conflicts, perceived workplace position and perceived workplace support. However, we do not find correlations of these variables with the single parent's relationship with the child's other parent.

Keywords

wellbeing; work-family conflict; family-work conflict; solo parenting

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 Osobní pohoda.....	9
1.2 Přístupy k osobní pohodě.....	10
1.2.1 Psychologická osobní pohoda.....	10
1.3 Koreláty osobní pohody.....	12
1.3.1 Osobní pohoda a rodinný status.....	12
1.3.3 Osobní pohoda a oblast pracovní.....	13
2 Konflikty pracovně-rodinné.....	14
2.1 Vztah pracovně-rodinných konfliktů a osobní pohody.....	15
3 Sólo rodičovství.....	17
3.1 Sólo rodiče v České republice.....	19
3.1.1 Rodinná situace.....	19
3.1.2 Vzdělání.....	20
3.1.3 Pracovní oblast.....	20
3.2.1 Nezaopatřené dítě a sólo rodiče.....	22
3.3 Psychologické aspekty sólo rodičovství.....	23
3.4.1 Spokojenost pracujících sólo rodičů.....	24
3.4.2 Sólo rodiče a konflikty pracovně-rodinné.....	25
II EMPIRICKÁ ČÁST.....	26
4 Výzkumný problém.....	26
4.1 Cíle výzkumu.....	27
4.2 Výzkumné otázky a hypotézy.....	27
5 Výzkumný design.....	29
5.1 Popis výzkumných nástrojů.....	29
5.2.1 PWBS (<i>Perceived Well-Being Scale</i>).....	30
5.2.2 Škály práce-rodina a rodina-práce.....	31

5.2.3	Mapování pracovně-rodinné situace	31
6	Průběh výzkumu	34
6.1	Sběr dat.....	34
6.2	Etické aspekty	35
6.3	Výzkumný vzorek	35
7	Výsledky výzkumu	39
7.1	Deskriptivní statistiky	39
7.2	Deskripce psychologické osobní pohody	40
7.2.1	Nejvyšší dosažené vzdělání a PWBS	40
7.2.2	Rodinný stav a PWBS	42
7.2.3	Počet nezaopatřených dětí a PWBS	42
7.2.4	Forma zástupné péče o dítě	43
7.2.5	Typ pracovní smlouvy	44
7.3	Korelační analýza.....	45
7.3.1	Souvislosti PWB a pracovně-rodinných konfliktů	46
7.3.2	Souvislosti PWB, WFC, FWC a vybraných aspektů pracovně-rodinných	47
8	Diskuse.....	52
8.1	Diskuse deskriptivních výsledků osobní pohody sólo rodičů	52
8.2	Diskuse korelační analýzy.....	54
8.3	Limity výzkumu	56
8.4	Implikace pro další výzkum	57
9	Závěr	59
10	Souhrn.....	60
	SEZNAM LITERATURY	62
	PŘÍLOHY	69
	Příloha I Seznam bezplatných právních a psych. služeb pro sólo rodiče.....	70
	Příloha II Informovaný souhlas.....	72
	Příloha III Seznam tabulek, obrázků a grafů.....	73
	Příloha IV Histogramy distribuce PWBS, FWC a WFC	74

ÚVOD

Sólo rodičovství je fenoménem postupně se rozšiřujícím již několik posledních dekád. Sólo rodiče jsou jedinci, kteří se sami na denní bázi musejí vypořádat s nároky pracovního a rodinného života, a zároveň často při jednom příjmu pokrývat ekonomické náklady domácnosti. V ohledu k těmto okolnostem se velká část výzkumných studií věnuje spíše negativním aspektům života sólo rodičů. Na základě své pracovní zkušenosti v organizaci Aperio jsem měla příležitost s mnohými sólo rodiči o jejich situaci mluvit. V rámci těchto hovorů jsem vyslechla významné množství příběhů, jejichž průsečíky negativních aspektů jsem chápala hlavně v otázce sladování pracovní a rodinné oblasti. Zároveň jsem ale vnímala, že ačkoliv je sólo rodičovství rodinným modelem, který se vychyluje z tradičního rodinného schéma, je i množství sólo rodičů, kteří jsou se svou situací spokojeni. Mé úvahy tedy vedly směrem k hledání toho, co tedy jsou aspekty života, které dělají spokojené sólo rodiče.

Teorie psychologické osobní pohody přikládá důležitost nejen pozitivním emocím v našich životech, ale i naší vlastní snaze a konzistentnímu usilování při kultivaci vlastního života. Předkládaná práce se z perspektivy pozitivní psychologie snaží nahlížet pozitivní oblast života sólo rodičů ve vztahu k pracovnímu a rodinnému prostředí a konfliktům mezi těmito dvěma složkami života sólo rodičů.

Tato práce si klade za cíl navázat již na předchozí zjištění zabývající se psychologickými aspekty sólo rodičovství a jejich socioekonomickou a demografickou situací, a zároveň toto poznání rozšířit o deskripci oblasti osobní pohody u pracujících sólo rodičů. Spokojenost sólo rodičů je totiž dlouho měřena převážně jako kognitivní aspekt, zpravidla jednou nebo více otázkami mapujícími různé oblasti života, které ale neobsahují emocionální komponentu prospívání sólo rodičů. Zároveň cílíme na prozkoumání souvislostí mezi osobní pohodou, pracovní-rodinnými konflikty a vybranými charakteristikami pracovního a rodinného prostředí života sólo rodičů, konkrétně na vztah s druhým rodičem dítěte, podporu na pracovišti a percipovanou pozici na pracovišti.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Osobní pohoda

Jedním z hlavních cílů psychologického poznání je vedle deskripce, explanace a predikce i **změna**. Psychologie jako obor se dlouhou dobu ve svých snahách soustředila především na změnu z psychopatologie na normu; s příchodem pozitivní psychologie kolem 80. let 20. století se ale tento přístup proměňuje a hledá spíše možnosti studia změny k směrem pozitivním aspektům lidské psychiky (Blatný, 2017). Spolu s hledáním těchto pozitivních fenoménů lidských životů se objevuje i pojem osobní pohoda (*well-being*).

K definování tohoto pojmu značně přispívá Světová zdravotnická organizace (WHO), která ho využívá ve své definici zdraví roku 1948, kdy v rámci této definice vedle zdraví tělesného stavu i zdraví duševní a sociální (*well-being*) (Kebza & Šolcová, 2003). S tím přichází i první snahy o konceptualizaci osobní pohody, přičemž za kořeny lze považovat přístup Cantrila (1965), jež chápe osobní pohodu především ve smyslu kognitivního zhodnocování, nakolik je náš aktuální stav v souladu s našimi aspiracemi a nakolik zhodnocujeme tento stav jako zasloužený. Na Cantrila navazuje Bradburn, který osobní pohodu rozlišuje na dvě na sobě nezávislé dimenze – pozitivní a negativní afekt. Tento model sklidil ale značnou kritiku za jeho zjednodušenost pouze na aktuálně prožívané pocity (Campbell, 1976). Další snahy o konceptualizaci osobní pohody přichází od Dienera, který svůj přístup derivuje z hédonické tradice, a Ryff – zastánkyně přístupu eudaimonického (Diener, 1985; Ryff, 1989). Oba tyto přístupy k osobní pohodě jsou v současnosti stále aktuální a věnujeme se jim blíže v následující kapitole, spolu s nejaktuálnějším přístupem Seligmana (2012) a jeho modelu PERMA.

V prostředí České republiky se v rámci odborného diskurzu zavádí pojem **osobní pohoda**. Tento pojem vzniká na základě snahy zúžit pojem *well-being*, který v sobě zahrnuje složku nejen duševní, ale i tělesnou, sociální a spirituální (Kebza & Šolcová, 2003). Rozlišují se tak pojmy osobní pohoda, sociální pohoda, zdraví a spiritualita. V empirické části práce ale osobní pohodu operacionalizujeme pomocí konstruktů od Ryff, jež v sobě nezahrnuje složku zdravotní, a tak se nadále přikláníme k využívání pojmu osobní pohoda místo obecnějšího pojmu *well-being*.

1.2 Přístupy k osobní pohodě

Přístupy k osobní pohodě lze rozdělit na dvě odlišná paradigmat, která se ale do jisté míry prolínají. Tato dualita v přístupu k osobní pohodě má své kořeny už ve starověké filozofii, konkrétně v **hédonismu** a **eudaimonismu**, ze kterých jsou tyto přístupy derivovány (Blatný, 2017). V posledních letech se k těmto náhledům na osobní pohodu přidává i Seligmanův (2012) koncept PERMA.

Hédonický přístup, směřující k dosažení co největšího pocitu štěstí, považuje za ideál šťastný život plný radosti a potěšení. V současnosti je tento přístup reprezentován především konceptem subjektivní osobní pohody (Diener, 1985; SWB), která ale sklízí značnou vlnu kritiky převážně z důvodu zúžení konceptu pouze na příjemné pocity, úspěch a prožívaný optimismus (Blatný, 2010).

Naproti tomu eudaimonický přístup, reprezentován konceptem **psychologické osobní pohody** (Ryff, 1989; PWB), se soustřeďuje především na dosahování pocitu štěstí na základě uskutečňování lidského potenciálu, a tedy i kultivaci a zušlechťování vlastního života. Již výše bylo zmíněno, že se tato paradigmat, a tedy i z nich derivované koncepty osobní pohody, prolínají. Je ovšem důležité poznamenat, že eudaimonický přístup v sobě zahrnuje i složku hedonickou, ale není tomu tak naopak (Deci & Ryan, 2008; Disabato et al. 2016).

Nejnovější přístup k osobní pohodě, jehož autorem je Seligman (2012), uvažuje nad osobní pohodou jako nad pěti dimenzemi, které zahrnuje ve svém modelu PERMA. Jde o pozitivní emoce (*positive emotion*; P), zaujetí (*engagement*; E), vztahy (*relationships*; R), smysluplnost (*meaning*; M) a úspěšný výkon (*accomplishment*; A). Na základě tohoto konceptu formulují Butler a Kern (2016) multidimenzionální škálu určenou pro měření těchto dimenzí, do níž přidávají ještě dimenzi celkové osobní pohody, fyzického zdraví, negativních emocí a osamělosti. Ačkoliv je škála opravdu komplexní, nemá v České republice zatím tradici využívání, narozdíl od dotazníků subjektivní a psychologické osobní pohody.

1.2.1 Psychologická osobní pohoda

V reakci na koncept subjektivní psychologické pohody a jeho značnou kritiku vznikl pojem *psychological well-being* (PWB), jehož autorka (Ryff, 1989) je považována za průkopnici konceptu psychologické osobní pohody. V českém pojetí se ovšem mnohdy

pojem skloňuje jako *eudaimonická osobní pohoda* na základě Watermanovy práce (1993), v níž rozlišuje svou koncepci osobní pohody na eudaimonickou a hédonickou. Pro účely této práce ale využíváme pojem psychologická osobní pohoda, který bude z důvodu úspornosti označován jako zkratka PWB.

PWB se ve své původní koncepci od Ryff zakládá na značném množství dřívějších teorií pozitivního fungování vycházejících z různých podoborů psychologie. Ryff důležitost přehodnocení subjektivní psychologické pohody vysvětluje tím, že nestačí měřit to, jaký je v životě člověka poměr pozitivních versus negativních emocí a jeho spokojenost se životem, ale je třeba se zaměřit i na určité kognitivní komponenty hodnocení osobní pohody, které mohou přinášet normativní a externí kritéria, jako je například míra autonomie a smysl v životě (Ryff & Singer, 1996).

V pojetí PWB je úspěšný život chápán jako ten, ve kterém se jedinci daří směřovat ke smysluplným cílům, vytvářet s druhými kvalitní interpersonální vztahy, růst a vyvíjet se. Ryff a Keyes (1995) rozdělují koncept PWB na 6 autonomních dimenzí:

- (1) **sebepřijetí** – mapující nakolik je člověk sám se sebou spokojen a zda-li k sobě chová pozitivní postoj,
- (2) **pozitivní vztahy s druhými** – nakolik má jedinec uspokojivé a kvalitní vztahy s druhými,
- (3) **autonomie** – je-li jedinec nezávislým a sebedeterminovaným,
- (4) **zvládnutí životního prostředí** – schopnost jedince vypořádat se s nároky prostředí a situace ve které se nachází,
- (5) **smysl života** – nakolik je život jedince smysluplným a
- (6) **osobní rozvoj** – mapující nakolik se jedinci daří realizovat se, být otevřen novým zkušenostem a kontinuálně se rozvíjet.

Ryff těchto 6 dimenzí replikuje i ve své další práci (Ryff & Singer, 2008; Ryff, 2014). V rozporu s jejími zjištěními ale Springer a Hauser (2006) ve svých výzkumech PWB nalézají dimenze pouze tři. Jako důvod zmiňují fakt, že dle jejich výsledků sytí dimenze kontroly prostředí, sebepřijetí, smyslu života a osobního rozvoje pouze jeden faktor. Z jejich výzkumu tak jako unikátní dimenze vychází pouze pozitivní vztahy s druhými a autonomie. Vůči této kritice se Ryff (2014) vymezuje ve své nejaktuálnější publikaci shrnující několik dekád od vzniku PWB. Jako hlavní argument, vysvětlující nekonzistenci výsledků struktury PWB, udává využití různých délek škály. Při využití škály 42položkové se 6 dimenzí daří

ověřovat, zatímco při využívání 18položkové škály sama autorka uznává, že se nedaří v rámci faktorové analýzy úspěšně sytit všech 6 faktorů, a tak v případě využívání této nejkratší verze doporučuje pracovat s **celkovým skóre škály a vyloučit práci s dimenzemi dotazníku**.

1.3 Koreláty osobní pohody

Existují zdroje dokládající fakt, že významným zdrojem osobní pohody je množství faktorů, které považujeme víceméně za neměnné, jako je například osobnost jedince (Hřebíčková et al., 2010). Naopak mezi faktory, které lze chápat jako měnící se, mohou patřit socioekonomické a demografické faktory, nesoulad a shoda mezi skutečností a životními očekáváními a sociální vztahy. Dále se zaměříme na koreláty osobní pohody, které považujeme za měnící se, jež mohou být významné při popisu osobní pohody pracujících sólo rodičů.

1.3.1 Osobní pohoda a rodinný status

Při zkoumání vlivu rodinného statusu na PWB (Shapiro & Keyes, 2008) se ukazuje, že být rozvedený, nebo přímo nikdy nevstoupit do manželského svazku je negativně asociováno se osobní pohodou dle konstruktů od Ryff (1989) ve všech šesti dimenzích. Zároveň ale výsledky výzkumu poukazují i na to, že ženy ze skupiny ovdovělých a těch, které nikdy nevstoupily do manželského svazku, vykazují signifikantně vyšší hodnoty ve výsledcích osobní pohody než muži ve stejných skupinách dle rodinného statusu. Naproti tomu ale výsledky longitudinálního výzkumu dle Marks & Lambert (1998) reportují situaci ovdovění či rozvodu jako situace signifikantního snížení úrovně PWB – především pro ženy.

Bierman et al. (2006) uvádějí, že osoby, jež konzistentně setrvávají v manželském svazku, vykazují vyšší výsledky v dimenzi *smysl života* dle PWB. Autoři ale zároveň uvádějí, že tyto hodnoty mohou být částečně vysvětleny vyšším socioekonomickým statusem sezdaných párů vzhledem k jejich pozici dvoupříjmové domácnosti a politikám podporujícím manželství. Naproti tomu sólo ženy vykazují oproti ženám sezdaným vyšší hodnoty v dimenzích *autonomie* a *osobní růst* (Shapiro & Keyes, 2008).

1.3.2 Osobní pohoda a rodičovství

V oblasti vztahu rodičovství a osobní pohody jedince se vyskytuje značná část nekonzistentních výsledků. Navzdory tomu, že část studií reportuje pozitivní – ačkoliv velmi nízký – efekt rodičovství na osobní pohodu jedince (např. Baranowska & Matyasik, 2011), naprostá většina výzkumů reportuje spíše negativní efekt rodičovství na osobní pohodu (Nomaguchi & Milkie, 2003). Myrskylä & Margolis (2014) uvádějí, že tyto nekonzistentní výsledky mohou pramenit z různých moderátorových proměnných, které nebyly v těchto výzkumech kontrolovány. Uvádějí věk a úroveň vzdělání rodiče při narození prvního dítěte, kde se například na základě předchozího výzkumu (O'Hara, 2009) ukazuje, že ženy s nižším vzděláním a finančními příjmy reportují častěji výskyt poporodní deprese. Dalším potenciálním moderátorem může být i gender, přičemž je reportován pokles osobní pohody po narození dítěte silnější u matek než u otců (Clark et al., 2008). Jako jedno z vysvětlení tohoto efektu lze uvažovat fenomén sociální izolace matek dětí nízkého věku (Della Giusta et al., 2011), které se na základě jejich role jako primárních pečovatelek o dítě častěji distancují od pracovního trhu, a tak i možností seberealizace, autonomie i kontaktu s lidmi. Další výzkum (Nelson-Coffey et al., 2019) dokonce uvádí, že rodičovství obecně je spojeno s vyšší úrovní osobní pohody pro muže než pro ženy. Skupina otců v tomto výzkumu vykazovala vyšší hodnoty osobní pohody než muži bez dětí, a zároveň otcí reportují vyšší míru štěstí (*happiness*) při interakcích s dítětem než matky. Mezi další moderátorové proměnné tohoto vztahu lze zařadit dle Matyasiak et al. (2016) i pracovní-rodinné konflikty. Autoři předpokládají, že subjektivní osobní pohoda je rodičovstvím negativně poznamenána pouze za předpokladu, že rodič prožívá zvýšenou míru **pracovní-rodinných konfliktů**.

1.3.3 Osobní pohoda a oblast pracovní

Bull a Mittelmark (2009) uvádějí u populace skandinávských pracujících matek a sólo matek, že pracovní-rodinné konflikty i úroveň percipovaného stresujícího pracovního prostředí negativně souvisí s životní spokojeností, štěstím (*happiness*) i pozitivním afektem pracujících sólo rodičů. Zároveň autoři uvádějí, že pocit obohacující práce (*enriching job*) pozitivně souvisí s pozitivním afektem.

Část studií (Javed, 2019; Lauber & Storck, 2019) se obrací směrem k hledání pracovních politik a charakteristik, jež souvisejí s různými psychologickými aspekty

zaměstnanců. Lauber & Storck (2019) uvádějí, že v posledních letech stoupá ze strany zaměstnavatelů zájem o prorodinné politiky (*family friendly*) na pracovišti a zkoumají tak efekt některých prorodinných politik na osobní pohodu zaměstnanců. Jejich výsledky napovídají, že nejvýznamnějším činitelem v osobní pohodě zaměstnancům je nabídka formální péče o dítě ze strany organizace a flexibilní pracovní doba.

V současné době se také dle Diener et al. (2017) nad politikami na pracovišti neuvažuje pouze jako nad izolovanými jednotkami v prostředí práce a nad rodinným prostředím jako nesouvisějící oblastí mimo práci. Diener et al. (2017) uvádí, že v současnosti existuje mnoho indikací k uvažování nad pracovní spokojeností nejen ve smyslu práce, ale je nezbytné brát v potaz holistický obraz jedince nevytrženého z ostatních životních oblastí.

2 Konflikty pracovní-rodinné

Konflikty pracovní-rodinné, tedy úroveň stresu pociťována jedincem v pracovním a rodinném prostředí v momentě, kdy je některý z aspektů potřeb jednoho prostředí neslučitelný s potřebami prostředí druhého, je dlouhodobě popisovaným a zkoumaným konceptem opírajícím se především o klasickou práci Kahna et al. *Organizational stress* (1964). Kahn et al. chápou jako významný zdroj stresu v zaměstnání hlavně interrolový konflikt vznikající v důsledku tlaků, které vznikají u jedince při participaci na odlišných rolích.

Novější pohledy a zkoumání konfliktu práce a rodina z přelomu tisíciletí (Eby et al., 2005) na konflikt práce a rodina nepohlížejí jednosměrně, ale uvažují ho jako oboustranný koncept, tedy uvažují nejen pronikání a vzájemné ovlivňování pracovních záležitostí rodinného prostředí, ale i rodinného prostředí záležitostí pracovních. Dle tohoto konceptu lze uvažovat, že pokud jedincovy potíže v rodinném životě ohrožují dokončování pracovních úkolů, nedokončené pracovní úkoly budou poté recipročně ovlivňovat rodinný život. Naopak podle stejného klíče pracovní potíže a nesplněné úkoly zasahují naplňování rodinných povinností, jejichž nenaplnění se promítne zpětně do pracovního života. Konflikt tedy začal být zkoumán jako dvoudimenzionální (Eby et al., 2005).

První dimenze – *work-to-family* konflikt – vzniká v momentech, kdy se jedincovy domácí povinnosti nedaří plnit na základě pracovních požadavků. V praxi to může vypadat tak, že si jedinec nosí domu nedokončené pracovní úkoly a snaží se je plnit na úkor času, který by mohl být stráven s rodinou, nebo i v momentech, kdy jedinec přenáší ze své práce

domů mentální zátěž, jež se pak promítá do rodinného života. O *family-to-work* konfliktu mluvíme v opačných situacích, tedy když jedincovy rodinné záležitosti zasahují a narušují činnost pracovní. Může jít o případy, kdy jedinec má potíže s včasným docházením do práce z důvodu potřeb rodiny jako je například odvoz dětí ráno do školy atd. (Noor, 2004). Z důvodu úspornosti v práci nadále využíváme pro *work-to-family* konflikt zkratku WFC, naopak pro konflikt *family-to-work* zkratku FWC.

2.1 Vztah pracovní-rodinných konfliktů a osobní pohody

Vztahu pracovní-rodinných konfliktů a osobní pohody se věnovalo již několik studií (Fotiadis et al., 2019, Lu et al., 2017; Obrenovic et al., 2020). Jejich výsledky jsou velmi konzistentní a v naprosté většině předpokládají negativní slabý vztah mezi pracovní-rodinnými konflikty a úrovní osobní pohody jedince, ne vždy je ale tento vztah považován za signifikantní na hladině významnosti 5 %.

Výzkum Lu et al. (2016) přichází s důkazy, že existuje negativní souvislost mezi konflikty pracovní-rodinnými, které zaměstnanci prožívají a jejich úrovní osobní pohody. Konkrétně se ukazuje, že čím vyšší je úroveň pracovní-rodinných konfliktů, tím nižší je úroveň osobní pohody zaměstnanců. Ke shodným zjištěním dochází i Fotiadis et al. (2019) V tomto případě jde ale o souvislost pozitivní. Obrenovic et al. (2020) zkoumají tentýž vztah a dochází shodně ke zjištění slabé negativní korelace ($r = -0,10$), zároveň ale neprůkazné na hladině významnosti 5 %. Zároveň ale udávají osobní pohodu jako proměnnou mediující vztah mezi pracovní-rodinnými konflikty a pracovním výkonem. V prostředí kulturně blízkého Slovenska se Výrost et al. (2015) věnovali pomocí mnohonásobné lineární regrese prediktorům psychologické osobní pohody u skupiny pracujících matek s dětmi do věku 6 let. Jako jeden z prediktorů volí i konflikt práce-rodina, jež se ve výzkumu neproказuje jako signifikantní na hladině významnosti 5 %, ačkoliv dosahuje hodnoty $p = 0,085$ ($\beta = 0,224$). V neposlední řadě Matyasik et al. (2016) uvádějí pracovní-rodinné konflikty jako proměnnou moderující vztah mezi rodičovstvím a subjektivní osobní pohodou. Předpokládají, že subjektivní osobní pohoda je rodičovstvím negativně poznamenána pouze za předpokladu, že jedinec (zpravidla matka) prožívá zvýšenou míru pracovní-rodinných konfliktů.

Některé studie se věnují nejen vztahu osobní pohody a pracovní-rodinných konfliktů v rovině jednotlivce, ale i efektu, kdy se pracovní-rodinné konflikty promítají na osobní pohodu jiných jedinců v domácnosti, tedy tzv. *crossover effect*. Lu et al. (2016) se věnovali

přenosu WFC na jiné členy rodiny a jejich osobní pohodu, konkrétně na úroveň osobní pohody partnerů žijících ve společné domácnosti. Výsledky naznačují, že WFC v případě obou pohlaví ovlivňuje osobní pohodu, rodinnou spokojenost i zdravotní pohodu partnera nebo partnerky. Zároveň Vahedi et al. (2019) zkoumají *crossover effect* při přenosu z rodiče na dítě, konkrétně mentální zdraví dítěte. Výsledky výzkumu napovídají, že pracovní-rodinné konflikty rodičů mají trvalý vliv na duševní zdraví jejich dětí. Autoři předpokládají, že tento efekt je zprostředkováván rodičovskou podrážděností (*parenting irritability*).

3 Sólo rodičovství

„Ačkoliv je poměrně snadné popsat, co je špatný domov, neexistuje jednoduchá definice domova dobrého. Tradiční rodinné vzorce ale rozhodně nejsou zárukou nešťastnějších výsledků.“

(Myrdal & Klein, 1956, s. 126)

V západním světě je sólo rodičovství neustále se rozvíjícím fenoménem již několik posledních dekad a ve většině zemí Evropy tvoří sólo rodiče více než 15 % veškerých domácností, jejichž hlavou zpravidla bývá žena (Chzhen & Bradshaw, 2012). Na základě tohoto trendu se sólo rodiče stávají stále častějším předmětem zájmu v oblasti výzkumné (např. Meier et al., 2016; Nelson et al., 2012; Pollmann-Schult, 2018; Reinmann et al., 2019).

Pro naprostou většinu studií je sólo rodič (*single parent*) definován jako jedinec, který pečuje o závislé dítě (*dependent child*) a druhý rodič, ani jiný romantický partner s ním domácnost nesdílí (např. Reimann et al., 2019). Paloncyová et al. (2019) uvádí, že ke vzniku neúplných (sólo rodičovských) rodin dochází trojím způsobem; narozením dítěte matce, jež žije bez stálého partnera, rozchodem či rozvodem a v posledním případě je uváděno úmrtí jednoho z rodičů dítěte.

Výzkumná oblast sólo rodičovství se věnuje především zkoumání negativních aspektů, jež toto rodičovské nastavení přináší. Zpravidla bývá skloňována především chudoba, kterou je velká část sólo rodičů ohrožena při pouze jednom příjmu domácnosti (Maldonado & Nieuwenhuis, 2015). Chudoba ale není jediným problémem, jemuž mohou sólo rodiče čelit a často navíc pramení z jiných oblastí, jež jsou pro sólo rodiče neadekvátní. Nieuwenhuis & Maldonado (2018) shrnují tři hlavní oblasti znevýhodnění, kterým sólo rodiče čelí na celosvětové úrovni. Konkrétně jde o znevýhodnění v oblasti neadekvátních **zdrojů**, neadekvátního **zaměstnávání** a neadekvátních **politik**.

Jako **neadekvátní zdroje** popisují autoři absenci druhého zdroje příjmu v domácnosti. Tato absence způsobuje nejen nedostačující příjmy domácnosti, ale zvyšuje i zranitelnost sólo rodičů přímo v zaměstnání, kde jsou více závislí na jejich stávající práci, protože mnohdy jde o jediný zdroj příjmu domácnosti (Nieuwenhuis & Maldonado, 2018).

V oblasti **neadekvátního zaměstnávání** sólo rodičů definují autoři na základě předchozího výzkumu dva základní problémy – genderové nerovnosti v odměňování a přístupu k zaměstnancům a zaměstnankyním a navyšující se prekarizace pracovních podmínek (Nieuwenhuis & Maldonado, 2018). Jako genderové nerovnosti, jež jsou diskutovány v souvislosti se situací sólo rodičů, se uvažuje především *gender wage gap* –

tedy rozdíl nejen ve finančním odměňování žen a mužů, ale i jejich rozdílných pracovních podmínkách, které znevýhodňují na pracovišti a při pracovních pohovorech matky, ale zároveň vytváří nadstandardní podmínky pro otce (Halldén et al., 2016). Jako jedno z vysvětlení tohoto fenoménu můžeme považovat tradiční rolové stereotypy otce jako „živitele rodiny“ (*breadwinner*) a ženy jako „strážkyně rodinného krbu“ (*homemaker*), jež může zaměstnavatele vést k představě, že je nezbytné otcům po narození dítěte plat zvyšovat, zatímco ženy s dětmi se tak mohou zdát nežádoucí součástí pracovního trhu na základě očekávání jejich primární role ve sféře rodinné. Fraser (2016) uvádí kontradikce charakteristické pro kapitalistické společnosti v oblasti péče a kapitálu. Autorčina teorie by velmi volně šla vyložit tak, že ačkoliv je sociální reprodukce nezbytnou podmínkou pro kumulaci kapitálu, kapitalistická společnost v různých formách tuto reprodukci potlačuje a vytváří pro péči o děti, nemohoucí a staré, nevýhodné podmínky. Sóló matky a otcové se tak i ze strany sociálních politik mohou na globální úrovni setkávat nejen s nedostatečnou podporou, ale i s bagatelizací významu jejich role jako pečovatele/pečovatelky pro společnost. Sóló rodiče se tak ze strany společnosti mohou setkávat i s nepochopením při vykročení z tradičního rodinného schéma návratem na pracovní trh, které je často nezbytné pro udržení domácnosti za hranicí chudoby. Odchýlení se od společenských očekávání totiž může vést ke značnému negativnímu efektu na osobní pohodu odchýlených jedinců (Kaiser & Major, 2004), přičemž v souladu s tímto tvrzením uvádí Stavrova a Fetchenhauer (2015), že životní spokojenost sóló matek je nižší v zemích, kde je nastolena rigidní norma nukleární rodiny se dvěma heterosexuálními biologickými rodiči.

V oblasti **neadekvátních politik** je nezbytné zmínit, že již existují některé adekvátní politiky mířené přímo pro sóló, jež jsou považovány za účinné. Jako účinné politiky při redukci chudoby se u sóló rodičů zdají být ty, jež zajišťují péči o dítě/děti (Maldonado & Nieuwenhuis, 2015) a ty, jež facilitují podmínky v zaměstnání pro sóló rodiče (Misra et al. 2007). Nieuwenhuis a Maldonado (2018) ale uvádějí, že dle paradigma sociálních investic (*social investment paradigm*; Saraceno, 2011) se v řadě států EU stále vyskytují politiky, jež podhodnocují důležitost péče a výchovy dětí a tato doména lidských životů je tak brána jako samozřejmá.

Z těchto dat v oblasti zaměstnávání a politik vyplývá, že problematika sóló rodičovství může i zásadně souviset s úrovní genderové rovnosti v dané zemi, která může ovlivňovat finanční odměňování, přístup k ženám na trhu práce, ale i oblasti mezilidské. Souvislosti úrovně GEM (*Gender Empowerment Measure*) a spokojenosti sóló rodičů v dané zemi se věnuje ve své mezinárodní studii Pollmann-Schult (2018) a věnujeme se jí blíže v

Kapitole 3.3 *Psychologické aspekty sólo rodičovství*. Dudová (2020) navíc uvádí, že v ČR je při kontrole ostatních proměnných proměnná pohlaví identifikována jako hlavní charakteristika, jež snižuje šance důstojného příjmu. Ženské pohlaví totiž přímo snižuje šanci měsíčního výdělku alespoň 30 000 Kč a zároveň snižuje o 81 % šanci na plný úvazek na dobu neurčitou. Jako další charakteristiku, jež snižuje šanci získání standardního zaměstnání na plný úvazek a dobu neurčitou, uvádí Dudová i nízký věk dítěte, přičemž u mužů je naopak nízký věk dítěte identifikován jako charakteristika zvyšující šanci po standardním zaměstnání.

3.1 Sólo rodiče v České republice

Co se týče počtu sólo rodičovských rodin v ČR, Paloncyová et al. (2019) uvádějí, že rodinou neúplnou byla v roce 2011 dle *Sčítání lidu, domu a bytů* (SLDB) každá téměř čtvrtá rodina, v níž žije závislé (nezaopatřené dítě). Zároveň ale autorky uvádějí, že dle dat evropských statistik *Statistics on Income and Living Conditions* (SILC) z roku 2018 je mezi rodinami se závislymi dětmi poměr 14,8 % rodin neúplných ku 84,8 % rodin úplných (0,4 % tvoří nerodinné domácnosti). Tento rozdíl ale odůvodňují autorky spíše možným podhodnocením ze strany SILC.

Jako rodič samoživitel je považován ze zákona 117/1995 Sb., *o státní sociální podpoře*, rodič, který „je svobodný, ovdovělý nebo rozvedený, pokud nežije s druhem.“ (§ 7 odst. 7). V této práci se ale přikláníme k využívání neutrálnějšího pojmu sólo rodič, který je překladem anglického termínu *single parent*.

3.1.1 Rodinná situace

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí (VÚPSV) publikuje v roce 2019 (Paloncyová et al.) monografii *Neúplné rodiny*, jež mapuje situaci sólo rodičů v České republice. Výsledky kvantitativních i kvalitativních dat napovídají, že v ČR vznikají neúplné rodiny rozvodem manželství téměř ve shodné míře jako rozchodem páru, jež nebyl sezdán. Zároveň ale autorky uvádějí, že v téměř 13 % spolu rodiče nezaopatřeného dítěte ani nikdy nežili.

V rodinách sólo rodičů je naprostá převaha jednoho dítěte (70 %), dvě děti jsou v rodinách sólo rodičů z 25,7 %, tři děti v pouze 3,7 % případů a zbylé 1,1 % tvoří sólo rodiče v jejichž domácnostech žijí čtyři děti a více. V porovnání s rodinami dvoupříjmovými, kde

je procentuální podíl jednoho dítěte v rodině 47,6 % a dvou dětí v rodině 44,6 %, se v rodinách sólo rodičů vyskytuje podstatně vyšší míra domácností s pouze jedním dítětem (Paloncyová et al., 2019). Pro přehlednost přikládáme tabulku:

Tabulka 1

Porovnání množství dětí u rodin úplných a rodin sólo rodičů z roku 2011 (v %)

Počet dětí	Sólo rodiče	Úplné rodiny
jedno	70	47,6
dvě	25,7	44,6
tři	3,7	6,6
čtyři a více	0,7	1,1
Celkem	100	100

Poznámka. Vlastní zpracování dle Paloncyová et al. (2019)

3.1.2 Vzdělání

Mezi sólo rodiči se v ČR obecně vyskytuje nižší stupeň dosaženého vzdělání, než u rodičů žijících s partnerem (Dudová, 2020; Paloncyová et al., 2019). Nejde ale fenomén pouze v ČR, ale i v ostatních zemích světa (např. Pollmann-Schult, 2018). Dudová (2020) ve své analýze, zaměřující se pouze na sólo matky, udává, že mezi sólo matkami je častěji vyšší míra jen základního vzdělání než mezi matkami žijícími s partnerem. Zároveň je v ČR i vyšší míra sólo matek pouze s výučním listem. V kategorii středoškolského vzdělání dosahují sólo matky a matky s partnerem podobných procentuálních hodnot, ovšem u vzdělání vysokoškolského jsou ve výrazné převaze matky žijící s partnerem.

3.1.3 Pracovní oblast

Zaměstnanost sólo matek je v Evropě značně ovlivněna faktory popsány v Kapitole 3 *Sólo rodičovství*. V ČR se ale sólo rodiče dle nastavení sociálního systému mohou setkávat s další okolností, jež může prekarizovanou situaci na trhu práce ještě prohlubovat, a tou je možná délka čerpání rodičovského příspěvku, jež se v ČR roku 1995 zvýšila ze tří let na roky čtyři, což je nejdelsí možnost jejího čerpání v Evropě a rodiče tak

mohou na čtyři roky téměř vymizet z pracovního trhu (Šťastná, 2019). Hook (2010) navíc uvádí, že dlouhá rodičovská dovolená nejenže ženy může vyřadit z pracovního procesu a udělat tak jejich návrat do práce složitější, ale zároveň i podporuje genderové nerovnosti na pracovním trhu, protože prohlubuje stereotypní rolové normy, které ženám přisuzují hlavně angažmá v doméně péče (*homemaker*).

Mezi sólo rodiči se vyskytuje i vyšší podíl rodičů nezaměstnaných. Jde o přibližně 10 % a oproti úplným rodinám je to o 6 % více (Paloncyová et al., 2019). Co se týče zaměstnaných sólo rodičů, mezi květnem a červencem roku 2021, kdy probíhalo šetření Höhne et al. (2022), mělo uzavřenou smlouvu na dobu neurčitou 66,3 % zaměstnaných sólo rodičů, 17,5 % pracovalo na základě smlouvy na dobu určitou, DPP, DPČ či ústních dohod. Kombinaci smlouvy na dobu neurčitou a jiných smluv nebo dohod využívalo 14,6 % sólo rodičů. Jako OSVČ pracovalo 5 % z dotázaných sólo rodičů.

Sólo rodiče v ČR navíc dle Dudové (2020) pracují na méně kvalifikovaných pozicích než matky v úplných rodinách. Tento efekt lze ale částečně vysvětlit dle Harkness (2016; studie na populaci britských sólo matek) nižším vzděláním, jež u sólo rodičů ČR sledujeme (viz. Kapitola 3.1.2 *Vzdělání*). Co se týče prekarizované práce u sólo rodičů v ČR, Dudová (2020) ji popisuje jako určité východisko v situaci finanční nouze. Udává, že vyšší výskyt prekarizované práce u sólo rodičů může souviset s neflexibilními pracovními podmínkami, které mohou při nedostupnosti institucionální péče vést rodiče k preferenci pracovní smlouvy, jež rodičům může zajišťovat částečnou flexibilitu (např. DPP, DPČ, ústní dohody, živnostenský list), která při naplňování potřeb pracovních a rodinných jedním člověkem může být považována za kýženou. V souladu s tímto tvrzením, že pro sólo rodiče je stěžejní především pracovní flexibilita je například i (Hübgen, 2020). Zároveň ale práce v těchto režimech může znamenat neperspektivní směřování v pracovní dráze sólo rodiče, protože se často jedná, jak už bylo zmíněno výše, o práce nekvalifikované, které nepřinášejí jistotu ani další směřování (Dudová, 2020).

Toto sestávání ve spirále prekarizované práce může dle Mai et al. (2023) vést k celkové zvýšené nejistotě i zvýšenému stresu. Metanalytická studie Llosa et al. (2018) dokonce uvádí, že nachází pozitivní korelace mezi nejistotou práce a klinickými projevy jako deprese, úzkost a emoční vyčerpání a negativní korelace mezi pracovní nejistotou a celkovou životní spokojeností a obecným psychickým zdravím.

Nedůvěra a předsudky v zaměstnání

Paloncyová et al. (2019) udávají, že dle podmínek na pracovišti jsou sólo rodičům udávány podobné podmínky jako rodičům z úplných rodin. To ale zároveň pro sólo rodiče znamená, že pouze malá část zaměstnavatelů je k ní vstřícná právě z důvodu jejich specifické situace. Zároveň sólo matky ze strany zaměstnavatelů reflektují i značnou nedůvěru a předsudky. V souladu s tím uvádí Höhne et al. (2022), že velká část sólo rodičů opravdu vnímá své místo na pracovišti jako nevýhodné. S výrokem: „Zaměstnavatelé často zneužívají toho, že samoživitel přijme jakékoliv pracovní podmínky, aby neztratil práci.“ (s. 179; 5bodová Likertova škála; rozhodně souhlasím–rozhodně nesouhlasím) minimálně spíše souhlasí 45 % sólo rodičů. Taktéž dokonce 50 % minimálně spíše souhlasí s výrokem, že na ně zaměstnavatelé „pohlížejí s nedůvěrou a očekáváním problémů“ (s. 178).

Zároveň jsou ale sólo rodiče od předsudečného jednání ze strany zaměstnavatelů dle zákona č. 262/2006 Sb., *zákoník práce* částečně chráněni, protože dle § 316 odst. 4, písm. a) a b) stanovuje jasně, že zaměstnavatelé při pracovních pohovorech nesmějí vyžadovat od uchazečů informace o a) těhotenství a b) rodinných a majetkových poměrech.

3.2.1 Nezaopatřené dítě a sólo rodiče

Jako nezaopatřené dítě, je v České republice dle zákona č. 117/1995 Sb., *o státní sociální podpoře*, § 11, odst. 1, považováno dítě „do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže:

- (1) se soustavně připravuje na budoucí povolání, nebo
- (2) se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, anebo
- (3) z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost.“

Výše jsme již popsali ohrožení, jimž musí sólo rodiče čelit. Ohrožení jsou ale nejen sólo rodiče samotní, ale i jejich děti. Vzhledem k tomu, že v přibližně 90 % domácností sólo rodičů je v čele žena (Paloncyová et al., 2019), lze uvažovat i o kauzálních efektech absence otce na vývoj dítěte. Paloncyová et al. (2019) uvádějí, že v České republice čtvrté dítě z neúplné rodiny se svým druhým rodičem nestýká vůbec. Mezi negativní efekty absence druhého rodiče na vývoj dětí, které mapuje například přehledová studie McLanahan a Tach

(2013), se dají zařadit například zhoršené školní výsledky a negativní vliv na socio-emocionální vývoj dítěte. Zároveň má absence mírný vliv na rodinné chování dítěte (Lang & Zagorsky, 2001). Ukazuje se, že chlapci, kteří vyrůstali za absence otce, s nižší pravděpodobností sami uzavřou manželství. Výzkumníci tyto závěry vysvětlují i pomocí efektu sněhové koule a předpokládají tedy, že se zvyšujícím se počtem dětí vyrůstajících bez otce poroste pro další generace množství dalších nesezdaných mužů (Lang & Zagorsky, 2001).

3.3 Psychologické aspekty sólo rodičovství

Výzkumy věnující se spokojenosti se životem mezi sólo rodiči dlouhodobě reportují jejich nižší životní spokojenost oproti rodičům žijícím v partnerském vztahu (Meier et al., 2016; Nelson et al. 2013). Existuje dokonce několik dokladů vztahu mezi statutem sólo rodičovstvím a nižší životní spokojeností (Baranowska-Rataj et al., 2014; Leopold & Kalmijn, 2016). Toto znevýhodnění v oblasti životní spokojenosti může být vysvětleno například tím, že sólo rodiče zažívají mimořádně vysoké přetížení v jejich rodičovské roli a organizaci času, který je potřebný pro pokrytí rodičovských a pracovních povinností při absenci druhého rodiče v domácnosti (Meier et al., 2016).

Životní spokojenost a štěstí sólo rodičů se navíc různí v závislosti na zemi, ve které sólo rodiče žijí (např. Aassve et al., 2015; Glass et al., 2016). Tento efekt lze vysvětlit různými aplikacemi prorodinných politik v dané zemi. Glass et al. (2016) ve svém mezikulturním výzkumu označují podporující rodinné politiky (zejména placené volno a finanční dotace na péči o děti) jako faktory, jejichž zavedení a udržování státem snižuje rozdíl pocitu štěstí mezi rodiči a bezdětnými jedinci obecně.

Mezi další faktory, které souvisí se spokojeností sólo rodičů v dané zemi, zařadil Pollmann-Schult (2018) v souladu s Aassve et al. (2015) i úroveň genderové rovnosti v dané zemi. V zemích, které se vyznačují vyšším skóre ukazatele GEM (*Gender Equality Measure*), mapujícího například genderové zastoupení v pozicích manažerských, vyšších úřednických a vyšších technických, rozdíl v platovém odměňování a poměru křesel v parlamentu žen a mužů v dané zemi, jsou sólo matky dokonce srovnatelně spokojené jako ženy bezdětné. Zároveň je ale třeba zmínit, že i v zemích, které mají podporující rodinné politiky a vysokou úroveň genderové rovnosti, jsou sólo matky méně spokojené, než matky žijící v partnerském vztahu (Pollmann-Schult, 2018).

V oblasti klinické se ukazuje, že sólo rodiče vykazují vyšší míru chronického stresu oproti obecné populaci (Cairney et al., 2003; Liang et al., 2019), zároveň sólo matky vykazují i vyšší míru stresu oproti matkám vdaným (Franz et al., 2003). Sólo rodiče vykazují i vyšší míru osamělosti (Baranowska-Rataj et al., 2014), deprese a úzkosti (Jackson et al., 2000, Liang et al., 2019). V oblasti deprese a úzkosti sólo matky s dětmi nízkého – především předškolního – věku vykazují dokonce dvojnásobně vyšší hodnoty než matky žijící v partnerském svazku (Liang et al., 2019).

Dudová (2020) uvádí, že významný rozdíl lze v ČR mezi sólo matkami a matkami s partnerem vysledovat v dimenzi celkové spokojenosti, kde je podíl sólo matek, které jsou celkově spokojeny se svým životem, pouze 60,4 %, zatímco u matek s partnerem tvoří podíl 84,7 %. Nejvyšší rozdíl spokojenosti mezi těmito dvěma skupinami matek lze ale vysledovat v dimenzi spokojenosti s finanční situací, v níž je podíl spokojenosti sólo matek pouze 39,9 % oproti 67 % u matek s partnerem.

3.4.1 Spokojenost pracujících sólo rodičů

V tuto chvíli je absence výzkumů věnujících se přímo osobní pohodě pracujících sólo rodičů, a tak uvádíme alespoň některé výzkumy zpracovávající koncepty osobní pohody podobné. Pro toto teoretické zpracování zahrnujeme tedy výzkumy, jež se věnují celému tomuto širokému poli pozitivních konceptů lidského fungování v kontextu s pracovní angažovaností sólo rodičů. Jde například o spokojenost se životem, tedy kognitivní aspekt osobní pohody

Placená práce se zdá mít ambivalentní efekt na životní spokojenost sólo rodičů. Na jednu stranu se zdá být placená práce jako významný aspekt ve vyrovnávání se s finančním strádáním, které s sebou status sólo rodičovství mnohdy přináší. Studie mapující populaci britských matek (Harkness, 2016) uvádí, že mentální zdraví sólo matek se po nástupu do placené práce zlepšilo signifikantně více než u matek žijících s partnerem. Na stranu druhou jsou pracující rodiče obecně zvláště náchylní k pocitům nespokojenosti pramenícím z konfliktů pracovní-rodinných (Mattingly & Sayer, 2006).

Výsledky mezinárodního výzkumu od Pollmann-Schult (2018) prokazují, že placená práce obecně zvyšuje životní spokojenost u všech dotazovaných jedinců. Při zaměření se na efekt placené práce u sólo rodičů oproti rodičům v partnerské vztahu se ukazuje, že sólo rodiče benefitují více z výhod jako příjem, status a sebeúcta, které s sebou placená práce nese. Zároveň výsledky výzkumu, navzdory předpokladům, poukazují na fakt, že

zaměstnaní sólo rodiče pravděpodobně nebenefitují z veřejně poskytované péče o děti více než zaměstnaní rodiče v žijící v partnerském vztahu.

3.4.2 Sólo rodiče a konflikty pracovní-rodinné

Konfliktu práce-rodina u sólo rodičů se věnovalo již mnoho studií, jejichž výsledky jsou ovšem velmi nekonzistentní. Některé studie (Byron, 2005; Forma, 2009) věnující se konfliktu práce-rodina u sólo rodičů reportují nejen vyšší míru konfliktu práce a rodina, ale i vyšší míru interference mezi pracovními a rodinnými záležitostmi obecně oproti populaci pracujících. V návaznosti na tyto studie uvádí Ciabattari (2007), že výsledkem vyšší míry konfliktu práce-rodina u sólo matek mohou být i obtíže při nalézání či udržení si stávajícího pracovního místa. Zároveň, oproti výše zmíněným studiím, které sólo rodiče srovnávají se skupinou pracujících obecně, se při srovnání se skupinou pracujících jedinců v manželském svazku rovněž vyskytuje signifikantně vyšší míra konfliktu práce-rodina.

V rozporu s těmito zjištěními některé aktuálnější studie (Minnotte, 2012; Reinmann et al., 2019) u sólo rodičů neshledávají vyšší míru konfliktu práce-rodina oproti populaci ostatních rodičů žijících ve svazku. Minnotte (2012) zároveň prokazuje, že status sólo rodiče přímo nesouvisí s konfliktem práce-rodina, ale interaguje s jinými proměnnými, jako je například to, jakou mají rodiče kontrolu nad svou pracovní dobou. Kontrola nad pracovní dobou se ale dle dalšího výzkumu (Reinmann et al., 2019) neprokázala jako signifikantní prediktor konfliktu práce-rodina, zatímco další sledované nezávisle proměnné jako pracovní autonomie, fyzická náročnost práce, možnost práce z domova, podpora od kolegů, podpora od nadřízených se jako prediktor potvrzují.

II EMPIRICKÁ ČÁST

4 Výzkumný problém

Výzkum se zabývá problematikou psychologické osobní pohody u pracujících sólo rodičů v souvislosti s jejich pracovními konflikty a zároveň popisem psychologické osobní pohody u populace sólo rodičů.

Skupině sólo rodičů se v oblasti výzkumu věnovala za poslední dekády značná pozornost. Většina výzkumu je ovšem sociologického rázu (např. Höhne et al., 2022) a pracuje s interpretací velkých dat. Dosavadní výzkumy se tak věnují nejčastěji situaci sólo rodičů ve vztahu k jejich finanční situaci, situaci na pracovním trhu, situaci bydlení atd. Menší část výzkumu se věnuje psychologickým aspektům života sólo rodičů a zároveň se orientuje především na oblast psychopatologie (např. Baranowska-Rataj et al., 2014; Liang et al., 2019), přičemž naprosto minimální část se věnuje jejich spokojenosti (např. Aassve et al., 2015; Glass et al., 2016; Pollman-Schult, 2018). Vybraný dotazník PWBS (Ryff, 1989), využívaný v tomto výzkumu, tak může nabízet hlubší náhled do této problematiky. Dotazník lze považovat za již tradiční nástroj s jehož pomocí proběhla značná část výzkumu rodinné i pracovní oblasti. Nabízí se tak tento nástroj využít z důvodu možnosti srovnání s ostatním výzkumem a možnosti deskripce dle různých proměnných života sólo rodičů.

Zároveň se v posledních letech diskurz ohledně situace sólo rodičů obrací především k jejich pracovní situaci a část výzkumu mapující situaci sólo rodičů se obrátila k otázce sladování práce a rodiny (*work-life balance*; Höhne et al., 2022). Sladování práce a rodiny může být v situaci pouze jednoho rodiče v domácnosti mimořádně náročné z důvodu naplňování potřeb obou sfér jedinou osobou. Ke konceptu sladování práce a rodiny se silně váže koncept pracovní-rodinných konfliktů, a tak si tato práce klade za cíl prozkoumat problematiku psychologické osobní pohody právě v souvislosti s pracovními konflikty. Dle předchozích výzkumů (Charkhabi et al., 2016; Obrenovic et al., 2020) se totiž ukazuje, že mezi pracovními konflikty a psychologickou osobní pohodou existuje pouze slabá až střední souvislost, a tak hledáme odpověď na otázku, jaké síly dosahuje tato souvislost právě u pracujících sólo rodičů v České republice.

V poslední řadě si klademe otázku, jaké aspekty pracovního a rodinného života souvisí s úrovní osobní pohody a pracovními konflikty. Předpokládáme aspekty jako diskriminace/podpora na pracovišti a vztah s druhým partnerem.

4.1 Cíle výzkumu

Vzhledem k absenci výzkumných studií mapujících přímo populaci sólo rodičů pomocí dotazníku PWBS, nastavujeme první cíl výzkumu čistě deskriptivního charakteru. Další cíle výzkumu zakládáme na prozkoumání souvislosti mezi PWB a pracovní-rodinnými konflikty, kde očekáváme slabou souvislost na základě předchozího výzkumu (Charkhabi et al., 2016; Obrenovic et al., 2020, Výrost et al., 2015). Zároveň cílíme na prozkoumání souvislosti mezi aspekty ze situace rodinné a aspekty ze situace pracovní u sólo rodičů, u nichž předpokládáme možné souvislosti s osobní pohodou a pracovní-rodinnými konflikty. Stanovujeme následující výzkumné cíle:

- (1) Popsat výsledky PWBS u populace pracujících sólo rodičů v České republice.
- (2) Prozkoumat souvislosti mezi PWB a pracovní-rodinnými konflikty u sólo rodičů.
- (3) Prozkoumat souvislosti mezi vybranými aspekty pracovní-rodinné situace sólo rodičů v České republice, úrovní osobní pohody a pracovní-rodinnými konflikty.

4.2 Výzkumné otázky a hypotézy

Výzkumné otázky a hypotézy zakládáme na druhém a třetím cíli práce. Ptáme se tedy na souvislosti mezi pracovní-rodinnými konflikty a osobní pohodou. Do hypotéz jako aspekty pracovní-rodinné zařazujeme percipovanou pozici na pracovišti, percipovanou podporu na pracovišti a vztah s druhým rodičem.

VO1: Jak souvisí osobní pohoda sólo rodičů s pracovní-rodinnými konflikty?

H1a: Konflikt práce-rodina (WFC) souvisí s úrovní osobní pohody u sólo rodičů.

H1b: Konflikt rodina-práce (FWC) souvisí s úrovní osobní pohody u sólo rodičů.

VO2: Jak souvisí osobní pohoda sólo rodičů s pracovní-rodinnými aspekty jejich životů?

H2a: Osobní pohoda sólo rodičů souvisí se vztahem s druhým rodičem.

H2b: Osobní pohoda sólo rodičů souvisí s percipovanou podporou na pracovišti.

H2c: Osobní pohoda sólo rodičů souvisí s percipovanou pozicí na pracovišti.

VO3: Jak souvisí konflikt práce-rodina u sólo rodičů s pracovní-rodinnými aspekty jejich životů?

H3b: Konflikt práce-rodina (WFC) souvisí se vztahem s druhým rodičem.

H3b: Konflikt práce-rodina (WFC) sólo rodičů souvisí s percipovanou podporou na pracovišti.

H3b: Konflikt práce-rodina (WFC) sólo rodičů souvisí s percipovanou pozicí na pracovišti.

VO4: Jak souvisí konflikt rodina-práce u sólo rodičů s pracovní-rodinnými aspekty jejich životů?

H4a: Konflikt rodina-práce (FWC) souvisí se vztahem s druhým rodičem.

H4b: Konflikt rodina-práce (FWC) souvisí s percipovanou podporou na pracovišti.

H4c: Konflikt rodina-práce (FWC) sólo rodičů souvisí s percipovanou pozicí na pracovišti.

5 Výzkumný design

Vzhledem k povaze dosavadních výzkumů je tato práce koncipována především jako **explorační**, přičemž využívá **kvantitativní výzkumný design**, a to konkrétně formu **deskriptivní a korelační studie**. Výzkum byl realizován pomocí baterie dotazníků a vybraných otázek z pracovního a rodinného prostředí.

5.1 Popis výzkumných nástrojů

Celková forma dotazníku sestává z **5 částí**. První část dotazníku slouží pro sběr 3 konfirmačních otázek, mapujících, zdali sólo rodiče skutečně splňují kritéria pro vyplnění dotazníku. Dvě další části mapují úroveň osobní pohody a pracovně rodinné konflikty, poslední dvě části jsou zaměřené na sociodemografické údaje a pracovně-rodinnou situaci sólo rodiče.

První část obsahuje tři konkrétní otázky, u nichž pro zařazení do výzkumu předpokládáme kladnou odpověď. Pokud respondent na jednu z těchto odpovědí odpověděl záporně, jeho odpověď nebyla započítána do výzkumného souboru. Otázky mapují, zda respondenti naplňují následující charakteristiky:

- (1) vychovávají v domácnosti alespoň jedno nezaopatřené dítě a druhý rodič dítěte/děti, ani jiný romantický partner s nimi domácnost nesdílí,
- (2) jsou sólo rodiči alespoň 1 rok (tzn. alespoň 1 rok vychovávají v domácnosti alespoň jedno nezaopatřené dítě a druhý rodič dítěte/děti, ani jiný romantický partner s nimi domácnost nesdílí) a
- (3) pracují po dobu alespoň 1 rok nepřetržitě (zaměstnání, DPP, DPČ, OSVČ, ústní dohody).

Další dvě části baterie byly určeny ke zjišťování úrovně osobní pohody a pracovně rodinných konfliktů a obsahovaly **18položkový dotazník PWBS** (Ryff, 1989) pro měření úrovně osobní pohody a dva dotazníky po **5 položkách**; jeden ke zjišťování **WFC** a druhý ke zjišťování úrovně **FWC**.

Poslední dvě části obsahovaly otázky ke zjišťování **sociodemografických údajů a pracovně-rodinné situace**. Otázky ke zjišťování pracovně-rodinné situace byly vytvořeny na základě relevance k předcházejícím výzkumům. Blíže výběr a formulace otázek popisujeme v další části.

5.2.1 PWBS (*Perceived Well-Being Scale*)

Škála vytvořena Carol Ryff, zastánkyní eudaimonického přístupu k osobní pohodě roku 1989, nechápe osobní pohodu jako samostatný konstrukt, ale shledává dohromady 6 dimenzí, jejichž úroveň mapuje. Dimenze jsou blíže popsány v Kapitole 1.3.2.

Základní verze z roku 1989 obsahovala 120 položek, tedy 20 položek pro každou jednu dimenzi. V průběhu let došlo k modifikaci a zkracování této škály. Vznikaly verze 84položkové, 42položkové a 18položkové. V minulosti se ale nedařilo psychometricky při užití 18položkové škály ověřovat všech 6 faktorů, zatímco při využití škály 42položkové se 6 dimenzí ověřovat daří. Při využívání 18položkové škály sama autorka uznává, že se nedaří v rámci faktorové analýzy úspěšně sytit všech 6 faktorů, a tak v případě využívání této nejkratší verze doporučuje pracovat s celkovým skóre škály a vyloučit práci s dimenzemi dotazníku (Ryff, 2014).

V rámci tohoto výzkumu byla využita nejkratší verze, tedy verze **18položková**. Využití nejkratší verze lze odůvodnit z několika hledisek, a to především takových, že předpokládáme u skupiny sólo rodičů vyšší časovou vytiženost při naplňování potřeb domácnosti, dítěte a potřeb pracovních pouze jednou osobou, a tak se snažíme cíleně minimalizovat čas administrace dotazníku a zároveň v rámci výzkumných otázek a předkládaných hypotéz nepředpokládáme práci s dimenzemi, ale pouze s celkovým skóre.

Položky byly hodnoceny na šestibodové škále Likertova typu s možnostmi od „rozhodně nesouhlasím“ až po „rozhodně souhlasím“. Příslušným možností byl vždy přiřazen bod na základě umístění na škále (1 bod = rozhodně nesouhlasím; 6 bodů = rozhodně souhlasím). Škála s 18 položkami čítá 6 reverzních položek, které byly hodnoceny opačným způsobem (1 bod = rozhodně souhlasím; 6 bodů = rozhodně nesouhlasím). V práci je využit překlad z výzkumu Hřebíčkové et al. (2010), jehož hodnota Cronbachovy alfa dosahuje 0,83.

5.2.2 Škály práce-rodina a rodina-práce

Netemeyer et al. (1996) vyvinuli tyto škály za účelem zjišťování prožívání jedincových pracovní-rodinných konfliktů. Autoři při konstrukci dotazníku vycházeli z teoretických východisek Greenhouse a Beutella (1985), která jsou blíže popsána v Kapitole 2 *Konflikty pracovní-rodinné*.

Jde o dvě škály, obě sebeposuzovací a čítající 5 položek. **Škála práce-rodina (WFC)** se zaměřuje na úroveň konfliktu, k němuž dochází, jestliže jedincovy pracovní záležitosti zasahují do oblasti rodinné. **Škála rodina-práce (FWC)** mapuje zasahování naopak záležitostí rodinných do pracovní sféry.

Respondenti ve škálách odpovídali na Likertově stupnici čítající 7 bodů. Rozmezí této stupnice se pohybovalo mezi odpověďmi „rozhodně nesouhlasím“ až po „rozhodně souhlasím“. Odpověď „rozhodně nesouhlasím“ byla pro statistické vyhodnocování hodnocena jedním bodem, odpověď „rozhodně souhlasím“ body sedmi. Pro výsledné skóre se sčítají body každé škály. Výsledek čteme následovně – vyšší bodový výsledek, vyšší úroveň příslušného konfliktu. Ve výzkumu využíváme překlad (Schenkova, 2011), jehož hodnota Cronbachovy alfa dosahuje 0,92 pro FWC a 0,89 pro WFC.

5.2.3 Mapování pracovní-rodinné situace

K mapování pracovní a rodinné situace, která může souviset s úrovní osobní pohody a pracovní-rodinnými konflikty, využíváme několik položek, které dle předchozího výzkumu shledáváme jako významné k popisu; *nejvyšší dosažené vzdělání; počet nezaopatřených dětí v domácnosti; rodinný stav; forma zástupné péče o dítě a typu pracovní smlouvy*. Zároveň zahrnujeme do dotazníku několik výroků, jejichž výběr diskutujeme a podkládáme příslušnými výzkumy. Jde o výroky mapující **pracovní prostředí a situaci s druhým rodičem dítěte**. Na výroky respondenti odpovídali na Likertově sedmibodové škále od rozhodně nesouhlasím po rozhodně souhlasím.

Pracovní prostředí

Některé studie (Clark et al., 2017) napovídají, že rodiče, kteří chápou své pracovní prostředí jako uzpůsobené a přátelské k rodinnému životu (*family friendly*), vykazují nižší míru WFC, zatímco atmosféra klíma, které na rodinný život nebere ohledy, úroveň WFC

zvyšuje (Kossek & Lautsch, 2012). Z tohoto důvodu považujeme za přínosné mapovat percipovanou podporu ze strany kolegů a zaměstnavatele. Zároveň vycházíme z výzkumu Reimann et al. (2019), kteří podporu kolegů a zaměstnavatele označují jako negativní prediktor WFC. Zařazujeme tedy následující výroky:

A. Kolegové jsou mi nápomocni při sladování pracovního a rodinného života.

B. Zaměstnavatel je mi nápomocen při sladování pracovního a rodinného života.

Při formulaci dalších výroků vycházíme z dat Höhne et al. (2022; s. 178), které mapují postoje sólo rodičů v České republice k jejich postavení na trhu práce. Výsledky naznačují alarmující fakt, že polovina sólo rodičů předpokládá, že zaměstnavatelé na sólo rodiče pohlížejí s nedůvěrou a očekáváním problémů. Konkrétně byl ve výzkumu využit výrok: „Zaměstnavatelé většinou pohlížejí na samoživitele s nedůvěrou a očekáváním problémů“. Na tento výrok odpovědělo 13 % pracujících sólo rodičů, že rozhodně souhlasí, 33 % pracujících sólo rodičů spíše souhlasilo. Formulujeme tedy následující výrok:

C. Zaměstnavatel na mě jako na sólo matku/sólo otce pohlíží s nedůvěrou a očekáváním problémů.

Poslední výrok do výzkumu zařazujeme na základě předpokladu formulovaném dle Nieuwenhuis & Maldonado (2018), kteří uvádějí, že sólo rodiče se mohou stávat závislými na svém stávajícím pracovním příjmu pro pokrytí potřebných nákladů při absenci druhého příjmu. Pokud by totiž sólo rodič o zaměstnání přišel, v domácnosti nebude jediný pracovní příjem. Autoři tedy předpokládají, že se u sólo rodičů může vyskytovat vyšší tolerance k nedůstojným podmínkám na pracovišti z důvodu obav ze ztráty jediného příjmu domácnosti, která by mohla být pro domácnost sólo rodiče devastující. Zároveň tento předpoklad formulují i Höhne et al. (2022, s. 179) následovně: „Zaměstnavatelé často zneužívají toho, že samoživitel přijme jakékoliv pracovní podmínky, aby neztratil práci.“. S tímto výrokem souhlasí 13 % pracujících sólo rodičů, spíše souhlasí 27 %.

Při využívání škály PWBS, která jako jednu ze svých dimenzí mapuje dimenzi autonomie, předpokládáme, že tento náhled situace sólo rodiče na svou vlastní pracovní situaci může souviset nejen s WFC/FWC ale i s úrovní osobní pohody. Formulujeme tedy poslední výrok pro mapování pracovního prostředí:

D. Příjmu od zaměstnavatele jakékoliv pracovní podmínky, abych jako sólo matka/sólo otec neztratil/a práci.

Druhý rodič dítěte

Po konzultaci s ředitelkou organizace Aperio Eliškou Kodyšovou na základě jejího doporučení z praxe při práci se sólo rodiči mapujeme i vztah s druhým rodičem. V současné době neshledáváme ale žádný existující výzkum, který by se vztahu s druhým rodičem v závislosti na osobní pohodě a úrovni pracovně-rodinných konfliktů u populace sólo rodičů věnoval. Zároveň se ale domníváme, že existuje řada okolností, které podporují mapování tohoto vztahu; dotazník PWBS jako jednu ze svých šesti dimenzí zahrnuje dimenzi *pozitivní vztahy s druhými* (Ryff, 1989), a tak se domníváme, že vztah s osobou natolik významnou, jako je druhý rodič dítěte, může být významným činitelem PWB. Zároveň předpokládáme, že fungující vztah s druhým rodičem dítěte může být významná facilitující okolnost při eliminaci pracovně-rodinných konfliktů – druhý rodič totiž při fungujícím vztahu může fungovat jako významný faktor podpory a zástupné péče při pracovní vyčerpání sólo rodiče. Zároveň je nezbytné zmínit, že dle VÚPSV (Paloncyová et al., 2019) je platební morálka výživného druhých rodičů lepší, pokud je výše výživného stanovena na základě dohody, a zároveň v případech, kdy dochází mezi druhým rodičem a dítětem k pravidelnému styku a kontaktu. Toto může být poté významné pro sólo rodiče v jejich finanční situaci, kterou Dudová (2020) uvádí jako kategorii, s níž jsou sólo rodiče nejméně spokojeni. Zařazujeme tedy následující výroky pro mapování situace s druhým rodičem dítěte:

E. Spolupráci s druhým rodičem dítěte/děti ohledně péče o dítě/děti považuji za fungující.

F. Vztah s druhým rodičem dítěte/děti považuji za kvalitní.

6 Průběh výzkumu

Obsahem této kapitoly je objasnění samotného průběhu výzkumu od sběru dat, přes popis etických aspektů až po popis výzkumného vzorku. Pro shrnutí lze uvést, že vzorek byl získán metodou záměrného kriteriálního výběru pomocí online dotazníku, v části etických aspektů vysvětlujeme – mimo jiné standardní etické postupy – využívání nabídky seznamu bezplatných právních a psychologických služeb pro sólo rodiče po vyplnění dotazníku a v části výzkumného vzorku uvádíme, že modální respondentkou výzkumu je svobodná žena s jedním dítětem v domácnosti ve věku 33 let.

6.1 Sběr dat

Výzkumný vzorek byl získán metodou **záměrného kriteriálního výběru**. Do výzkumného vzorku byli zařazeni pouze jedinci, kteří splnili všechna kritéria popsána v Kapitole 5.2 *Popis použitých metod*. Respondenti byli o těchto kritériích informováni již před vyplňováním dotazníku, přesto bylo naplňování těchto vstupních kritérií bylo mapováno třemi vstupními otázkami dotazníku.

Sběr dat probíhat mezi měsícem lednem a únorem roku 2023 a byl realizován pomocí dotazníkového šetření. Dotazník byl administrován online přes platformu Google Forms. Sběr dat probíhal výhradně přes sociální síť Facebook, a to z důvodu dostupnosti potřebných respondentů na této platformě.

Primárně byl dotazník distribuován přes uzavřené facebookové skupiny pro sólo rodiče. Skupiny slouží pro účely komunity sólo rodičů a jejich vzájemnou podporu. Dohromady byl počet členů těchto 2 skupin přibližně kolem 9 500. Nelze ale opomenout fakt, že je vysoce pravděpodobné, že se velká část členů těchto 2 skupin prolíná. Návratnost z těchto uzavřených skupin byla přibližně 150 odpovědí po dvojnásobné distribuci s rozmezím 14 dní.

Na distribuci se podílely i neziskové organizace Aperio, Women For Women a Klub svobodných matek. Organizace byly osloveny po relativně nízké návratnosti dotazníku z výše zmíněných facebookových skupin. Tyto organizace dotazník sdílely na základě domluvy na svých uzavřených skupinách i oficiálních facebookových stránkách. Organizace byly informovány o plném znění otázek v dotazníku, možných výstupech a přínosech této

bakalářské práce. Zároveň bylo s organizacemi domluveno zaslání výsledků této práce po jejím dokončení.

6.2 Etické aspekty

Účastnice a účastníci dotazníkového šetření byli v rámci informovaného souhlasu obeznámeni o dobrovolnosti a anonymitě dotazníku, možnosti kdykoliv odstoupit, datech, která od nich budeme získávat (dotazník osobní pohody a data z pracovního a rodinného prostředí) a možných přínosech výstupů práce. V rámci informovaného souhlasu byl respondentům nabídnut i kontakt na realizátorku výzkumu a možnost ji kdykoliv oslovit s otázkami či podněty. Souhlas byl zajištěn následující větou: „Pokračováním ve vyplňování dotazníku souhlasíte se svou účastí na výzkumu.“.

Na základě předpokladu formulovaného z teoretických východisek této práce lze uvažovat, že se u populace sólo rodičů vyskytuje vyšší míra depresivní či úzkostné symptomatiky, osamělosti a finanční nespokojenosti (Baranowska-Rataj et al., 2014; Cairney et al., 2003; Dudová, 2020; Liang et al., 2019), než u populace rodičů ve svazku či dvoupříjmových domácnostech, a tak byli respondenti před vyplňováním obeznámeni i o možné citlivosti témat v dotazníku a po vyplnění dotazníku na Google Forms byl rodičům – spolu s poděkováním za ochotu a čas strávený při vyplňování dotazníku – nabídnut **seznam bezplatných právních a psychologických služeb a organizací**, na které se mohou v případě potřeby obrátit. Bylo odkazováno primárně na organizace věnující se výhradně sólo rodičům. U služby bylo popsáno (pokud služba takové informace poskytovala) v jaký čas a pracovní den je možné ji využít, byly vypsány telefonní a emailové adresy k jejich kontaktování a pro snadnější manipulaci byly využity hypertextové odkazy směřující respondenty konkrétně na stránky služby či organizace. Plné znění a formu seznamu přikládáme v Příloze I.

6.3 Výzkumný vzorek

Respondenti, kteří nenaplnovali výše zmíněná kritéria vstupu, byli z výzkumného vzorku vyřazeni. Z původního vzorku (N = 236) tak celkem bylo vyřazeno 9 respondentek a respondentů. Výzkumná mortalita tedy činí přibližně 4 %.

Finální výzkumný vzorek zastupuje celkem **227** respondentek a respondentů různých věkových skupin, z nichž naprostá většina žen. Procentuální podíl žen oproti mužům tedy dělá přibližně 97 % žen ku 3 % mužů (viz. Tabulka 2). Dle předchozích výzkumů je poměr žen v oblasti sólo rodičovství přibližně 90 % (Paloncyová et al., 2019). Z důvodu naprosté převahy žen ve vzorku budeme nadále **genericky využívat ženský rod**.

Tabulka 2

Zastoupení žen a mužů ve výzkumném vzorku

Pohlaví	Počet osob	% z celku
Ženy	221	97,35
Muži	6	2,65
Celkem	227	100

Poznámka. zdroj: Vlastní výzkum (2023)

Průměrný věk respondentek je **37,5 let** ($SD = 7,19$; $Min. = 21$; $Max. = 57$; viz. Tabulka 3), nejčtenější věk ve vzorku je 33 let. Hranice prvního kvartilu je 32,5 roku, hranice třetího kvartilu je 43 let. Z těchto údajů kvartilového rozpětí vyplývá, že 50 % respondentek je ve věku mezi 32,5 – 43 let. Histogram (viz. Graf 1) naznačuje lehké zešikmení zleva a plochost dat, které potvrzují i hodnoty v Tabulce 3 ($S = 0,28$; $K = -0,36$). Tuto distribuci věku ve výzkumném vzorku přisuzujeme kriteriálnímu výběru výzkumného vzorku.

Tabulka 3

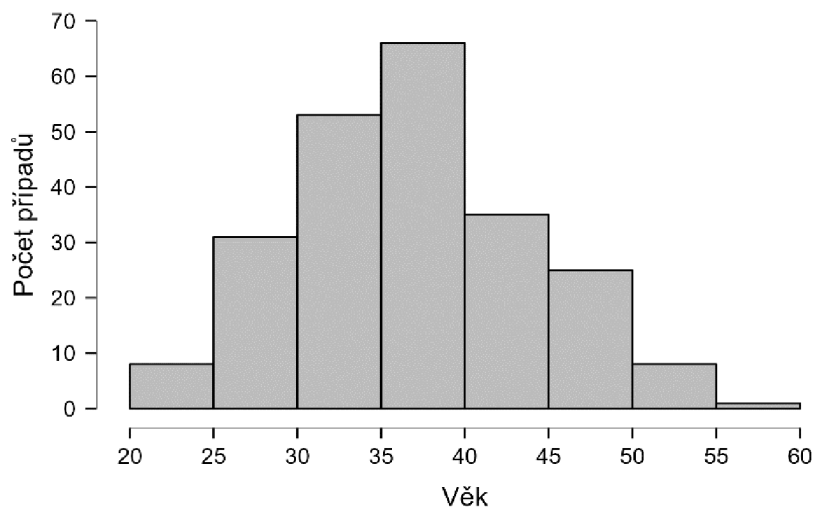
Věk respondentek

	Modus	Md	M	SD	S	K	Min.	Max.	25. percentil	75. percentil
Věk	33	37	37,55	7,19	0,28	0,36	21	57	32,5	43

Poznámka. M – průměr; Md – medián; SD – směrodatná odchylka; S – šikmost; K – špičatost; Min. – minimum; Max – maximum; 25. percentil – hranice prvního kvartilu; 75. percentil – hranice třetího kvartilu; zdroj: Vlastní výzkum (2023)

Graf 1

Histogram distribuce věku ve výzkumném vzorku

Poznámka. Vodorovná osa uvádí věk v rozmezí přibližných minimálních a maximálních hodnot kategorizovaných po pěti letech. Svislá osa uvádí počet případů ve věkové kategorii.; zdroj: Vlastní výzkum (2023)

Co se týče rodinného stavu respondentek (viz. Tabulka 4), více než polovina souboru (59,2 %) udává stav svobodná ($N = 134$). V 39,2 % případů ($N = 89$) uvádějí respondentky stav rozvedená. Minoritní část souboru (1,6 %) tvoří respondentky ovdovělé a vdané.

Tabulka 4

Rodinný stav respondentek

Rodinný stav	N	% z celku
ovdovělá/ženatý	2	0,8
rozvedená/rozvedený	89	39,2
svobodná/svobodný	134	59,2
vdaná/ženatý	2	0,8
Celkem	227	100

Poznámka. N – počet případů; zdroj: Vlastní výzkum (2023)

Při náhledu na počet nezaopatřených dětí v domácnosti je v naprosté většině v domácnostech sálo matek tohoto souboru jedno nezaopatřené dítě (N = 132; 58,1 %), dvě nezaopatřené děti jsou v domácnosti v 78 případech (34,3 %), ve 13 případech (5,7 %) jsou v domácnosti tři nezaopatřené děti, ve čtyřech (1,7 %) případech děti čtyři a více. Pro srovnání dat počtu dětí v domácnosti výzkumného souboru a zpracovaných dat SLDB z roku 2011 dle Paloncyová et al. (2019) přikládáme Tabulku 5. Z tabulky lze vyčíst, že v našem výzkumném vzorku je, narozdíl od dat SLDB 2011, nižší počet respondentek s pouze jedním dítětem, zatímco poměr respondentek s dětmi dvěma je o něco vyšší.

Tabulka 5

Počet nezaopatřených dětí v domácnosti sálo rodičů

Počet dětí	Výzkumný vzorek (v %)	2011 SLDB* (v %)
jedno	58,1	70
dvě	34,3	25,7
tři	5,7	3,7
čtyři a více	1,7	0,7
Celkem	100	100

*Poznámka. SLDB 2011 – Sčítání lidu, domů a bytů 2011; *zpracovaná data pocházejí od Paloncyová et al. (2019); zdroj: Vlastní výzkum (2023)*

Modální respondentkou dotazníku je **svobodná žena ve věku 33 let, vychovávající v domácnosti jedno nezaopatřené dítě.**

7 Výsledky výzkumu

Před testováním hypotéz výzkumu byly v dotazníku PWBS převedeny skóry reverzních položek. Celkem šlo o 6 položek. Následně byl proveden výpočet deskriptivních statistik pro PWBS, WFC a FWC a deskripce PWBS dle vybraných proměnných. Datová matice byla pro potřeby výzkumu zpracována v aplikaci Excel. Testování hypotéz proběhlo prostřednictvím programu JASP, verze 0.16.1.

Před započítáním statistického ověřování hypotéz výzkumu byly provedeny deskriptivní statistiky základních proměnných výzkumu, tedy PWBS, WFC a FWC. Následně byla prozkoumána proměnná PWBS na základě vybraných proměnných. Z demografických proměnných šlo o *nejvyšší dosažené vzdělání*. V oblasti rodiny a péče o dítě zařazujeme následující proměnné: *počet nezaopatřených dětí v domácnosti*; *rodinný stav*; *forma zástupné péče o dítě*. V oblasti pracovní zařazujeme *typ pracovní smlouvy*.

Následně byla provedena korelační analýza mezi proměnnými PWBS a WFC/FWC (H1a a H1b) a v poslední části zkoumáme souvislosti mezi výroky uvedenými výroky v Kapitole 5.2.3 *Mapování pracovní-rodinné situace* – s nimiž pracujeme jako s indexy – a na základě hypotéz H2–H4 ověřujeme jejich souvislosti s PWBS a pracovní-rodinnými konflikty.

7.1 Deskriptivní statistiky

V Tabulce 6 uvádíme deskriptivní statistiku pro základní proměnné výzkumu. Zároveň přikládáme histogramy distribuce těchto proměnných (viz. Příloha IV). Z hlediska distribuce proměnných jako neparametrickou proměnnou považujeme pouze WFC. Tato proměnná je významně zešikmená zleva ($S = 0,51$) a plochá ($K = -0,75$), zároveň p-hodnota Shapiro-Whilkova testu dosahuje hodnoty nižší než 0,001 ($p < 0,001$). Lehké zešikmení zleva lze pozorovat i u proměnné FWC ($S = -0,20$).

Z hlediska dosahování minimálních a maximálních hodnot se opět u proměnné WFC vyskytuje anomálie vzhledem k ostatním proměnným. Možný výsledný skór se totiž u škál WFC a FWC může pohybovat v rozmezí 5–35 bodů, u škály PWBS je to 18–108, přičemž ve škále WFC respondenti při svých odpovědích zastupují minimální i maximální hodnoty této škály ($Min. = 5$; $Max. = 35$; viz. Tabulka 6) jako u jediné proměnné.

Tabulka 6*Deskriptivní statistiky PWBS, FWC, WFC*

	M	Md	SD	S	K	SW	Min.	Max
PWBS	74,85	74	10,98	-0,14	-0,27	0,5	44	101
FWC	19,17	19	4,75	-0,2	-0,1	0,06	7	32
WFC	16,21	15	8,77	0,51	-0,75	<,001***	5	35

*Poznámka. PWBS – Škála psychologické osobní pohody, FWC – Škála konfliktu rodina-práce; WFC – Škála konfliktu práce-rodina; M – průměr; Md – medián; SD – směrodatná odchylka; S – šikmost; K – špičatost; Min. – minimum; Max – maximum; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$; zdroj: Vlastní výzkum (2023)*

7.2 Deskripce psychologické osobní pohody

Při deskripci úrovně osobní pohody sólo rodičů a popisu dle kategorií volíme již výše popsané proměnné, které naplňují kategorie demografické, oblast rodinnou a oblast pracovní; *nejvyšší dosažené vzdělání; počet nezaopatřených dětí v domácnosti; rodinný stav; forma zástupné péče o dítě a typu pracovní smlouvy*. U všech těchto proměnných uvažujeme úroveň nominální, a tak při popisu využíváme rozčlenění osobní pohody do kategorií dle těchto proměnných.

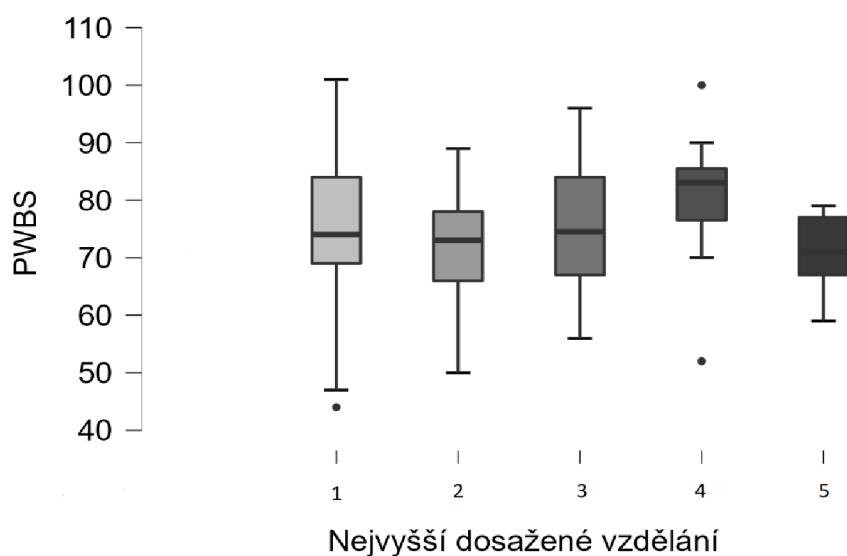
7.2.1 Nejvyšší dosažené vzdělání a PWBS

Při náhledu na osobní pohodu sólo rodičů dle *nejvyššího dosaženého vzdělání* se ve výzkumném vzorku jako nejpočetnější skupina ukazují respondentky se středním vzděláním s maturitou ($N = 97$; 42,73 %). Průměrný skór této skupiny v PWBS dosahuje hodnoty 75,36, která je blízká průměrnému skóru celkového vzorku (viz. Tabulka 7; $M = 74,85$). Nejnižšího skóru dosahují respondentky se základním vzděláním ($N = 9$; $M = 70,33$). Tato zjištění jsou v souladu se zjištěními Dudové (2020), která jako nejméně spokojenou skupinu sólo matek uvádí skupinu s nejnižším vzděláním. Za anomálii považujeme skupinu s vyšším odborným vzděláním ($N = 11$), která dosahovala ve vzorku nejvyšších průměrných hodnot PWB ($M = 80$). Skupinou s nejvyšším mezikvartilovým rozpětím jsou sólo matky s vysokoškolským vzděláním. Ve výzkumném vzorku se vyskytuje i jedna respondentka s neúplným základním vzděláním, jejíž výsledný skór dosahuje hodnoty 72. Tento skór ovšem nepovažujeme za

reprezentativní z důvodu zastoupení pouze jediné respondentky v této skupině. Pro přehlednost přikládáme Graf 2.

Graf 2

Krabicové grafy distribuce výsledného skóru PWBS dle nejvyššího dosaženého vzdělání

Poznámka. PWBS – Škála psychologické osobní pohody; 1 – střední vzdělání s maturitou; 2 – střední vzdělání s výučním listem; 3 – vysokoškolské vzdělání; 4 – vyšší odborné vzdělání; 5 – základní vzdělání; Medián je v grafu označen vodorovnou přímkou, box označuje mezikvartilové rozpětí (50 % výsledného skóru PWBS v tomto rozpětí), úsečky označují rozmezí hodnot neodlehklých, tečky hodnoty odlehlé.

Tabulka 7

Distribuce výsledného skóru PWBS dle nejvyššího dosaženého vzdělání

	PWBS					
	neúplné základní vzdělání	základní vzdělání	střední vzdělání s výučním listem	střední vzdělání s maturitou	vyšší odborné vzdělání	vysokoškolské vzdělání
N	1	9	57	97	11	52
Md	72	71	73	74	83	74
M	72	70,33	72,87	75,36	80,54	75,71
SD		7,31	9,4	11,95	12,49	10,63
Min.	72	59	50	44	52	56
Max.	72	79	89	101	100	96

Poznámka. PWBS – Škála psychologické osobní pohody; M – průměr; Md – medián; SD – směrodatná odchylka; Min. – minimum; Max – maximum; zdroj: Vlastní výzkum (2023)

7.2.2 Rodinný stav a PWBS

Z Tabulky 8 lze usuzovat, že mezi skupinami rozvedených a svobodných sólo matek nejsou v hodnotách PWBS zřejmé rozdíly. Skupiny mají dle téměř shodné hodnoty průměru ($M = 75,38$ – rozvedené; $M = 74,33$ – svobodné) a střední hodnoty ($Md = 74$ – rozvedené; $Med. = 73,5$ – svobodné). Skupiny vykazují i podobné hodnoty minimálních a maximálních hodnot ($Min. = 47$ – rozvedené; $Min. =$ svobodné; $Max. = 101$ – rozvedené; $Max. = 100$ – svobodné). Zároveň není ve vzorku dostatečně saturována skupina sólo matek ovdovělých a vdaných ($N = 2$ – ovdovělá; $N = 2$ – vdaná).

Tabulka 8

Distribuce výsledného skóru PWBS dle rodinného stavu

	PWBS			
	ovdovělá	rozvedená	svobodná	vdaná
N	2	89	134	2
Md	76	74	73,5	85
M	76	75,38	74,33	85
SD	2,82	11,41	10,80	1,41
Min.	74	47	44	84
Max.	78	101	100	86

Poznámka. PWBS – Škála psychologické osobní pohody; M – průměr; Md – medián; SD – směrodatná odchylka; Min. – minimum; Max – maximum; zdroj: Vlastní výzkum (2023)

7.2.3 Počet nezaopatřených dětí a PWBS

Při náhledu na počet nezaopatřených dětí v domácnosti se jako skupina s nejvyšší průměrnou hodnotou PWBS ukazují sólo rodiče se čtyřmi dětmi ($M = 78,75$; $Min. 56$; $Max. 92$). Zároveň při bližším náhledu na odpovědi těchto čtyř respondentek se ukazuje, že jejich výsledné skóry PWBS dosahují hodnot 56, 81, 86 a 92. Poslední tři hodnoty tak výrazně převyšují průměr celého souboru a průměr této skupiny. Pokud bychom tuto skupinu, vzhledem jejímu nízkému zastoupení ve vzorku ($N = 4$), neuvažovali, nejvyšší hodnoty by dosahovala skupina rodičů se dvěma dětmi v domácnosti ($M = 77,14$). Pozoruhodným zjištěním je i to, že nejnižší průměrné i střední hodnoty ($M = 73,27$; $SD = 11,01$; $Md = 73$) dosahují sólo matky s jedním dítětem.

Tabulka 9

Distribuce výsledného skóru PWBS dle počtu nezaopatřených dětí v domácnosti

	PWBS			
	1	2	3	4
N	132	78	13	4
Md	73	79	74	83,50
M	73,27	77,14	76	78,75
SD	11,01	10,59	9,84	15,81
Min.	44	50	56	56
Max.	100	101	97	92

Poznámka. PWBS – Škála psychologické osobní pohody; M – průměr; Md – medián; SD – směrodatná odchylka; Min. – minimum; Max – maximum; zdroj: Vlastní výzkum (2023)

7.2.4 Forma zástupné péče o dítě

Při náhledu na formu zástupné péče, kterou sólo rodiče využívají vychází jako skupina s nejvyšším průměrem (viz. Tabulka 10; $M = 77,52$; $SD = 10,45$) sólo rodiče, jež zástupnou péči nevyužívají. Nejnižších průměrných hodnot dosahují sólo rodiče využívající pouze formální péči o děti ($M = 72,46$; $SD = 11,28$).

Tabulka 10

Distribuce výsledného skóru PWBS dle formy zástupné péče o dítě

	PWBS			
	Formální forma péče	Kombinace obojího	Neformální forma péče	Nevyužívám zástupnou formu péče
N	60	69	35	63
Md	72	75	74	78
M	72,46	75,39	73,08	77,52
SD	11,28	10,69	11,23	10,45
Min.	44.	47	48	56
Max.	95	97	93	101

Poznámka. PWBS – Škála psychologické osobní pohody; M – průměr; Md – medián; SD – směrodatná odchylka; Min. – minimum; Max – maximum; zdroj: Vlastní výzkum (2023)

7.2.5 Typ pracovní smlouvy

Dle typu pracovní smlouvy jako skupina s nejvyšším průměrným výsledkem v PWBS vycházejí sólo matky pracující na živnostenský list ($M = 81,69$; viz. Tabulka 11). Zároveň tato skupina ve vzorku nemá vysoké zastoupení ($N = 13$), a tak je nezbytné tato data uvažovat s rezervou. Nejnižší průměrný výsledek PWBS ($M = 70,61$) vykazuje skupina pracující na DPP, DPČ a ústní dohody.

Mezi skupinami matek pracujících na dobu určitou a neurčitou se nezdají dle krabicového grafu (viz. Graf 3) být zásadní rozdíly. Rozdíly neshledáváme ani v Tabulce 11, kde lze vyčíst pro obě skupiny blízké hodnoty průměru i směrodatné odchylky ($M = 75,18$ a $SD = 10,90$ – smlouva na dobu neurčitou; $M = 73,74$ a $SD = 10,60$ – smlouva na dobu určitou).

Tabulka 11

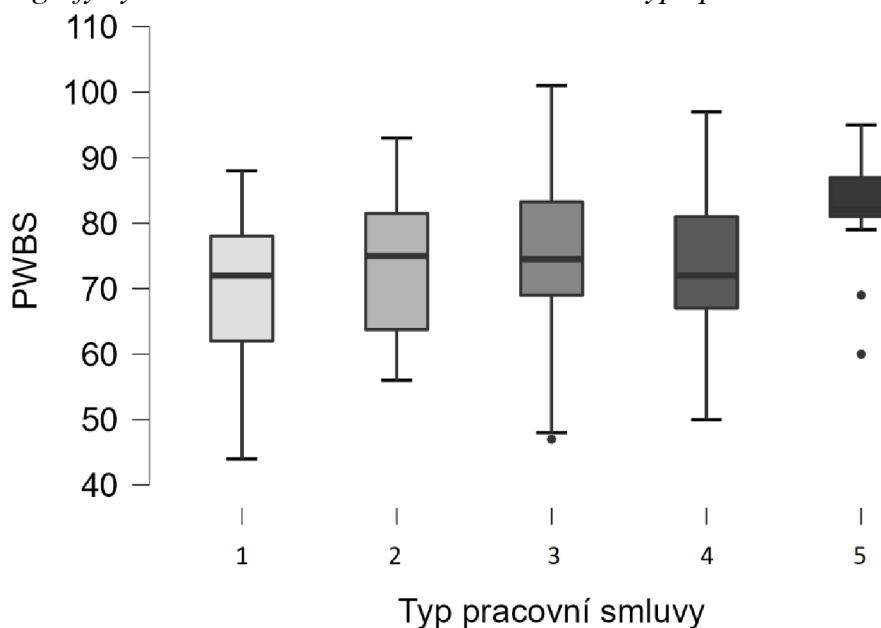
Distribuce výsledného skóru PWBS rozděleného dle typu pracovní smlouvy

	PWBS Výsledný skór				
	DPP, DPČ, ústní dohody	Kombinace vyjmenovaných	Smlouva na dobu neurčitou	Smlouva na dobu určitou	Živnostenský list
N	13	10	132	59	13
Md	72	75	74,50	72	82
M	70,61	73,70	75,18	73,74	81,69
SD	12,69	12,14	10,90	10,60	9,03
Min.	44	56	47	50	60
Max.	88	93	101	97	95

Poznámka. PWBS – Škála psychologické osobní pohody; DPP – dohoda o provedení práce; DPČ – dohoda o pracovní činnosti; M – průměr; Md – medián; SD – směrodatná odchylka; Min. – minimum; Max – maximum; zdroj: Vlastní výzkum (2023)

Graf 3

Krabicové grafy výsledného skóru PWBS rozděleného dle typu pracovní smlouvy

Poznámka. PWBS – Škála psychologické osobní pohody; 1 – DPP, DPČ, ústní dohody; 2 – kombinace vyjmenovaných; 3 – smlouva na dobu neurčitou; 4 – smlouva na dobu určitou; 5 – živnostenský list; Medián je v grafu označen vodorovnou přímkou, box označuje mezikvartilové rozpětí (50 % výsledného skóru PWBS v tomto rozpětí), úsečky označují rozmezí hodnot neodlehých, tečky hodnoty odlehlé; zdroj: Vlastní výzkum (2023)

Nejvyšších průměrných hodnot PWBS v tomto vzorku tak dosahují ženy s vyšším odborným vzděláním, pracující jako OSVČ, se dvěma nebo čtyřmi dětmi v domácnosti, které nevyužívají již zástupné péči o děti (pravděpodobně v ohledu na věk dětí). Naopak nejnižších průměrných hodnot dosahují sólo matky se základním vzděláním, pracující na DPP, DPČ či ústní dohody s jedním dítětem v domácnosti, využívající pouze formální péči o děti.

7.3 Korelační analýza

V rámci korelační analýzy testujeme hypotézy skupiny H1–H3, předpokládajících souvislost mezi osobní pohodou, pracovně-rodinnými konflikty a aspekty pracovní a rodinné v životěch sólo rodičů. Po prozkoumání normality pomocí SW testu objevujeme proměnné s jiným než normálním rozložením (viz. Tabulka 6). Přikláníme se tedy k využívání neparametrických metod, konkrétně Spearmanova korelačního koeficientu. Testování probíhá na hladině významnosti 5 %, 1 % i 0,1 %.

7.3.1 Souvislost osobní pohody a pracovně-rodinných konfliktů

V rámci první výzkumné otázky, předpokládající souvislost pracovně-rodinných konfliktů a osobní pohody, testujeme hypotézy H1a a H1b. Testování probíhá na hladině významnosti 1 % a 0,1 %.

H1a: Konflikt práce-rodina (WFC) souvisí s úrovní osobní pohody u sólo rodičů.

Při využití Spearmanova korelačního koeficientu dosahuje síla vztahu mezi WFC a PWB $r_s = -0,23$ ($p < 0,001$; viz. Tabulka 12). Hodnota korelačního koeficientu značí **nízkou až střední souvislost** (De Vaus, 2002), záporná hodnota koeficientu značí negativní souvislost. Při hladině významnosti alfa 0,1 % zamítáme nulovou hypotézu. Předpokládáme tedy existenci negativní souvislosti mezi WFC a PWB.

Tabulka 12

Souvislost PWB a WFC

Proměnné		PWB
WFC	r_s	-0,234
	p-hodnota	<,001***

*Poznámka. PWBS – Škála psychologické osobní pohody; WFC – Škála konfliktu práce-rodina; r_s – Spearmanův korelační koeficient; * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$; zdroj: Vlastní výzkum (2023)*

H2b: Konflikt rodina-práce (FWC) souvisí s úrovní osobní pohody (PWB u sólo rodičů.

Při využití Spearmanova korelačního koeficientu pro neparametrická data dosahuje síla vztahu mezi FWC a PWB $r_s = -0,19$ ($p = 0,003$; $p < 0,01$; viz. Tabulka 13). Hodnota korelačního koeficientu značí **nízkou až střední souvislost** (De Vaus, 2002), záporná hodnota koeficientu značí negativní souvislost. Při hladině významnosti alfa 1 % zamítáme nulovou hypotézu. Předpokládáme tedy existenci negativní souvislosti mezi proměnnými FWC a PWBS.

Tabulka 13

Souvislost PWB a FWC

Proměnné		PWBS
FWC	r	-0,194
	p-hodnota	0,003**

*Poznámka. PWBS – Škála psychologické osobní pohody; FWC – Škála konfliktu rodina-práce; r_s – Spearmanův korelační koeficient; * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$; zdroj: Vlastní výzkum (2023)*

U obou hypotéz, na základě testování Spearmanovým korelačním koeficientem, **zamítáme nulovou hypotézu** a předpokládáme tedy **nízké až střední souvislosti** mezi osobní pohodou a pracovně-rodinnými konflikty.

7.3.2 Souvislost osobní pohody, pracovně-rodinných konfliktů a vybraných aspektů pracovně-rodinných

V této části testujeme hypotézy spadající pod druhou, třetí a čtvrtou výzkumnou otázku, předpokládající souvislost mezi pracovně-rodinnými konflikty, osobní pohodou, percipovanou podporou na pracovišti, percipovanou pozicí na pracovišti a vztahem s druhým rodičem.

Pracujeme s výroky z Kapitoly 5.2.3 *Mapování pracovně-rodinné situace*, výroky slučujeme v indexy percipované *pozice na pracovišti*, *percipované podpory na pracovišti* a *vztahu s druhým partnerem*. Při práci s výroky uvádíme pouze jejich písemné označení, a tak pro přehlednost přikládáme Tabulku 14 s plným zněním výroků a jejich písemným označením.

Tabulka 14

Přehled výroků k mapování pracovního a rodinného prostředí sólo rodičů

Označení	Výrok
A	Kolegové jsou mi nápomocni při sladování pracovního a rodinného života.
B	Zaměstnavatel je mi nápomocen při sladování pracovního a rodinného života.
C	Zaměstnavatel na mě jako na sólo matku/sólo otce pohlíží s nedůvěrou a očekáváním problémů.
D	Přijmu od zaměstnavatele jakékoliv pracovní podmínky, abych jako sólo matka/sólo otec neztratil/a práci.
E	Spolupráci s druhým rodičem dítěte/děti ohledně péče o dítě/děti považuji za fungující.
F	Vztah s druhým rodičem dítěte/děti považuji za kvalitní.

Výroky pro práci s indexy **sdužujeme** následovně:

- (1) A a B sdužujeme v index *percipované podpory na pracovišti*,
- (2) C a D sdužujeme v index *percipované pozice na pracovišti* a
- (3) E a F sdužujeme v index *vztahu s druhým partnerem*.

Percipovaná podpora na pracovišti

Při mapování pracovního prostředí se výroky zaměřujeme na zaměstnavatele, a tak ze vzorku odebíráme 13 respondentek, jež uvádějí jako typ pracovní smlouvy živnostenský list. Výsledný vzorek pro testování souvislostí pracovního prostředí s PWBS a pracovními-rodinnými-konflikty tak dělá $N = 214$ ($M_{PWBS} = 74,43$; $SD_{PWBS} = 10,97$; $M_{FWC} = 19,35$; $SD_{FWC} = 4,73$; $M_{WFC} = 16,26$; $SD_{WFC} = 8,96$). Výrok A a B slučujeme v index *podpory pracovního prostředí*. Odpovědi respondentů na sedmibodové Likertově škále tak u výroku A a B sčítáme. Pro vyšší hodnoty indexu předpokládáme vyšší hodnoty percipované podpory na pracovišti. Pro výsledný skór, tedy index *podpory pracovního prostředí*, vytváříme korelační

matici s PWBS, WFC a FWC. Pro testování využíváme Spearmanova korelačního koeficientu pro neparametrická data.

Tabulka 15

Korelační matice indexu podpory pracovního prostředí, PWBS a pracovně rodinných konfliktů

Proměnná		PWBS	FWC	WFC
Podpora pracovního prostředí	r_s	0,13 *	0,38 ***	-0,22 ***
	p-hodnota	0,047	< ,001	< ,001

Poznámka. PWBS – Škála psychologické osobní pohody; FWC – Škála konfliktu rodina-práce; WFC – Škála konfliktu práce-rodina; r_s – Spearmanův korelační koeficient;

** $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$; zdroj: Vlastní výzkum (2023)*

Z Tabulky 15 lze vyčíst, že nejvyšší korelace – střední až podstatné (De Vaus, 2002) – s indexem podpory pracovního prostředí dosahuje škála FWC ($r_s = 0,38$; $p < 0,001$). Slabé až střední korelace sledujeme mezi indexem podpory pracovního prostředí a PWBS ($r_s = 0,13$; $p = 0,047$; $p < 0,05$) a indexem podpory pracovního prostředí a WFC ($r_s = -0,22$; $p < 0,001$), přičemž v druhém případě jde o souvislost negativní.

Percipovaná podpora na pracovišti a její vztah k osobní pohodě a pracovně-rodinným konfliktům jsou obsahem H2b, H3b a H4b. U těchto hypotéz tedy **zamítáme nulovou hypotézu** a předpokládáme tak souvislost mezi indexem percipované podpory na pracovišti a zmíněnými proměnnými.

Percipovaná pozice na pracovišti

S výroky C a D, hodnocenými na sedmibodové Likertově škále, pracujeme sloučeně jako s indexem *percipované pozice na pracovišti* a využíváme analogický postup jako s předchozím indexem. Pro vyšší hodnoty předpokládáme horší percipovanou pozici na pracovišti. Pro testování využíváme Spearmanova korelačního koeficientu pro neparametrická data.

Tabulka 16

Korelační matice indexu percipované pozice na pracovišti, PWBS a pracovně rodinných konfliktů

Proměnná		PWBS	FWC	WFC
Pecipovaná pozice na pracovišti	r_s	-0,30 ***	0,66 ***	0,33 ***
	p-hodnota	< ,001	< ,001	< ,001

Poznámka. PWBS – Škála psychologické osobní pohody; FWC – Škála konfliktu rodina-práce; WFC – Škála konfliktu práce-rodina; r_s – Spearmanův korelační koeficient;

** $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$; zdroj: Vlastní výzkum (2023)*

Z Tabulky 16 lze vyčíst, že nejvyšší korelace – podstatné až velmi silné (De Vaus, 2002) – s indexem percipované podpory na pracovišti dosahuje škála FWC ($r_s = 0,66$; $p < 0,001$). Střední až podstatné korelace sledujeme mezi indexem percipované podpory na pracovišti a PWBS ($r_s = -0,30$; $p < 0,001$) a indexem percipované podpory na pracovišti a WFC ($r_s = 0,33$; $p < 0,001$), přičemž v druhém případě jde o souvislost negativní.

Pecipovaná pozice na pracovišti a její vztah k osobní pohodě a pracovně-rodinným konfliktům jsou obsahem H2c, H3c a H4c. U těchto hypotéz tedy **zamítáme nulovou hypotézu** a předpokládáme tak souvislost mezi indexem percipované pozice na pracovišti a zmíněnými proměnnými.

Vztah s druhým rodičem dítěte

Při mapování vztahu s druhým rodičem dítěte pracujeme s výroky E a F (viz. Kapitola 5.2.3 *Mapování pracovně-rodinné situace*). Výroky se zaměřují na kvalitu vztahu a spolupráci v péči o dítě s druhým rodičem dítěte, a tak z výzkumného vzorku odebíráme 2 respondentky, jež uvádí svůj rodinný stav jako ovdovělá. Výsledný vzorek pro testování souvislostí vztahu s druhým rodičem s PWBS a pracovně rodinnými-konflikty tak dělá $N = 225$ ($M_{PWBS} = 74,84$; $SD_{PWBS} = 11,03$; $M_{FWC} = 19,23$; $SD_{FWC} = 4,72$; $M_{WFC} = 16,31$; $SD_{WFC} = 8,76$). Bodové výsledky sedmibodové Likertovy škály pro výrok E a F sčítáme a vytváříme index *druhý rodič dítěte*.

Čím vyšší hodnoty bodový výsledek indexu dosahuje, tím lepší předpokládáme pozici postavy druhého rodiče v životě sólo rodiče našeho vzorku. Pro testování využíváme Spearmanova korelačního koeficientu pro neparametrická data.

Tabulka 17

Korelační matice indexu druhý rodič dítěte, PWBS a pracovně rodinných konfliktů

Proměnná		PWBS	FWC	WFC
Spolupráce druhého rodiče	r_s	0,07	-0,06	-0,12
	p-hodnota	0,285	0,385	0,064

Poznámka. PWBS – Škála psychologické osobní pohody, FWC – Škála konfliktu rodina-práce; WFC – Škála konfliktu práce-rodina; r_s – Spearmanův korelační koeficient;

** $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$; zdroj: Vlastní výzkum (2023)*

Vztah s druhým rodičem dítěte a souvislost s osobní pohodou a pracovně-rodinnými konflikty jsou obsahem H2a, H3a a H4a. U žádné z výše zmíněných proměnných se nevyskytuje signifikantní souvislost na pětiprocentní hladině významnosti, a tak u těchto hypotéz **nezamítáme nulovou hypotézu**.

8 Diskuse

Pro lepší orientaci diskusi rozdělujeme na čtyři části. Diskutujeme tak zvlášť výsledky deskriptivních statistik osobní pohody, korelační analýzy, limity práce a implikace pro další výzkum. Výsledky deskriptivní části diskutujeme dle jednotlivých kategorií; nejvyšší dosažené vzdělání, počet nezaopatřených dětí, forma zástupné péče typ pracovní smlouvy.

8.1 Diskuse deskriptivních výsledků osobní pohody sólo rodičů

Průměrný výsledný skóre v celém výzkumném vzorku dosahoval hodnoty 74,85 bodů ($SD = 10,98$). Nabízí se srovnání výzkumného vzorku se skupinou slovenských pracujících matek *máloletých dětí* do 6 let věku – jak je skupina ve článku Výrost et al. (2015) pojmenována. Autoři ve článku uvádějí pouze celkový průměrný výsledek jednotlivých položek, který při využití 18položkové škály dělá 4,47. Při přepočítání na průměr celkového výsledku, tedy vynásobením číslem 18, vychází bodový průměr celé škály 80,46. Jde tedy o vyšší hodnotu, než které dosahuje výzkumný vzorek sólo rodičů v tomto výzkumu. Je ale třeba vzít v úvahu nepřesnost tohoto výpočtu, protože Výrost et al. (2015) uvádějí průměrný bodový výsledek jedné položky pouze na dvě desetinná místa, a tak výsledný průměr může dosahovat o něco málo vyšší hodnoty (pouze ale v řádu desetinných míst). Při srovnání s těmito dvěma skupinami dosahují sólo rodiče v tomto vzorku průměrně nejnižšího výsledku.

Při deskripci PWB dle **nejvyššího dosaženého vzdělání** dosahují nejnižšího skóru respondentky se základním vzděláním ($N = 9$; $M = 70,33$; $SD = 7,31$). Tato zjištění jsou v souladu se zjištěními Dudové (2020), která jako nejméně spokojenou skupinu sólo matek uvádí skupinu s nejnižším vzděláním.

Při náhledu na **počet nezaopatřených dětí** v domácnosti se jako skupina s nejvyšší průměrnou hodnotou PWBS ukazují sólo rodiče se čtyřmi dětmi ($M = 78,75$; $Min. = 56$; $Max. = 92$). Zároveň je tato skupina ve vzorku zastoupena pouze čtyřmi respondentkami. Pokud bychom tuto skupinu, vzhledem jejímu nízkému zastoupení ve vzorku ($N = 4$), neuvažovali, nejvyšší hodnoty by dosahovala skupina rodičů se dvěma dětmi v domácnosti ($M = 77,14$). Pozoruhodným zjištěním je i to, že nejnižší průměrné i střední hodnoty ($M = 73,27$; $SD = 11,01$; $Md = 73$) dosahují sólo matky s jedním dítětem.

Při náhledu na **formu zástupné péče**, kterou sólo rodiče využívají vychází jako skupina s nejvyšším průměrem ($M = 77,52$; $SD = 10,45$) sólo rodiče, jež zástupnou péči nevyužívají. Nejnižších průměrných hodnot dosahují sólo rodiče využívající pouze formální péči o děti ($M = 72,46$; $SD = 11,28$). Lze uvažovat, že sólo rodiče, kteří nemají dostatečnou sociální oporu tak nemají ani možnost zajistit neformální péči pro dítě. Předpokládáme tedy, že tento výsledek může souviset výsledky Výrost et al. (2015), kteří sociální oporu uvádějí jako prediktor PWBS. Zároveň je možné předpokládat, že ti, kteří nevyužívají zástupnou péči o dítě, ji zřejmě nepotřebují využívat a mají dítě pravděpodobně minimálně ve starším školním věku. Za tohoto předpokladu by byly výsledky v souladu s Liang et al. (2019), kteří předpokládají nejnižší spokojenost u sólo matek dětí předškolního věku.

Dle **typu pracovní smlouvy** jako skupina s nejvyšším průměrným výsledkem PWBS vycházejí sólo matky pracující na živnostenský list ($M = 81,69$). Průměrný výsledek této skupiny je dokonce nejvyšším výsledkem všech skupin, které v této deskriptivní části uvádíme a vysoce i převyšuje průměrný výsledek celého vzorku ($M = 74,85$). Tyto výsledky lze vysvětlit tím, že práce na živnostenský list zajišťuje sólo matkám kýženou flexibilitu, která je při zvládání povinností domácnosti a výchovných pouze jedním člověkem s těžší. Zároveň, pokud bychom uvažovali možnou příčinnou obousměrností tohoto jevu, tak je možné, že matky, které mají vyšší míru autonomie a zvládání prostředí, jež jsou subdimenze dotazníku PWBS, si dovolí na živnostenský list pracovat. Zároveň tato skupina ve vzorku nemá vysoké zastoupení ($N = 13$), a tak je nezbytné tato data uvažovat s rezervou. Nejnižší průměrný výsledek PWBS ($M = 70,61$) vykazuje skupina pracující na DPP, DPČ a ústní dohody. Tento typ pracovní smlouvy sice může sólo rodičům poskytovat jistou míru flexibility, ale zároveň jde o tzv. prekarizovanou práci, která přináší značnou nejistotu stabilního příjmu a mnohdy i nedůstojné pracovní podmínky, jak uvádí Dudová (2020). Tyto výsledky jsou v souladu i s metanalytickou studií Llosa et al. (2018), kteří uvádějí, že nachází pozitivní korelace mezi nejistotou práce a celkovou životní spokojeností či obecným psychickým zdravím.

Zároveň je nezbytné zmínit, že veškerá srovnání nebyla, vzhledem k explorativnímu charakteru této části výzkumu, podrobena rozdílovému zkoumání, a tak z popisných statistik nelze usuzovat skutečně statisticky významné rozdíly mezi skupinami.

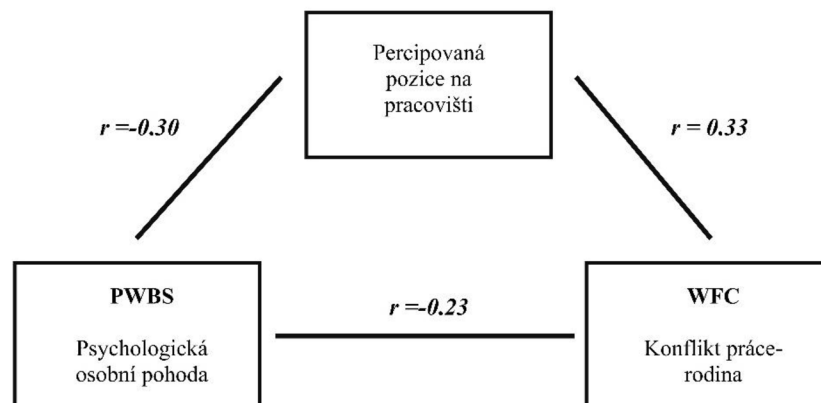
8.2 Diskuse korelační analýzy

V korelační analýze objevujeme nízkou až střední souvislost ($r_s = -0,23$; $p < 0,001$) mezi WFC a PWBS a shodně nízkou až střední souvislost ($r_s = -0,19$; $p = 0,003$) u FWC a PWBS. Tato zjištění jsou v souladu se zjištěními Výrost et al. (2015), Obrenovic et al. (2020), Fotiadis et al. (2019) i Lu et al. (2016), kteří předpokládají negativní souvislost mezi pracovně-rodinnými konflikty a psychologickou osobní pohodou. Konkrétně Obrenovic et al. (2020) uvádějí sílu těchto souvislostí $r_s = -0,10$, a tak v tomto výzkumu nacházíme i pro WFC i FWC souvislosti silnější.

Zároveň při testování hypotéz H2c, H3c a H4c, jež předpokládají souvislosti mezi pracovně-rodinnými konflikty, osobní pohodou a percipovanou pozicí na pracovišti, objevujeme podstatnou až velmi silnou souvislost mezi percipovanou pozicí na pracovišti, kde vyšší hodnoty skóru čteme jako horší percipovanou pozici, a FWC ($r = 0,66$; $p < 0,001$) a střední až podstatné souvislosti dosahuje vztah mezi percipovanou pozicí na pracovišti a PWBS ($r_s = -0,30$; $p < ,001$) a WFC ($r_s = -0,33$; $p < ,001$). Ve všech případech jde tak o silnější vztah mezi proměnnými než při testování souvislostí PWBS s WFC ($r_s = -0,23$) a FWC ($r_s = -0,19$). Na základě těchto dat se domníváme, že proměnná percipované pozice na pracovišti může mediovat či moderovat vztah mezi PWBS a WFC i FWC nebo být přímo příčinnou proměnnou pro tyto proměnné. V Obrázku 1 a 2 uvádíme pro přehlednost vztahy mezi výše zmíněnými proměnnými.

Obrázek 1

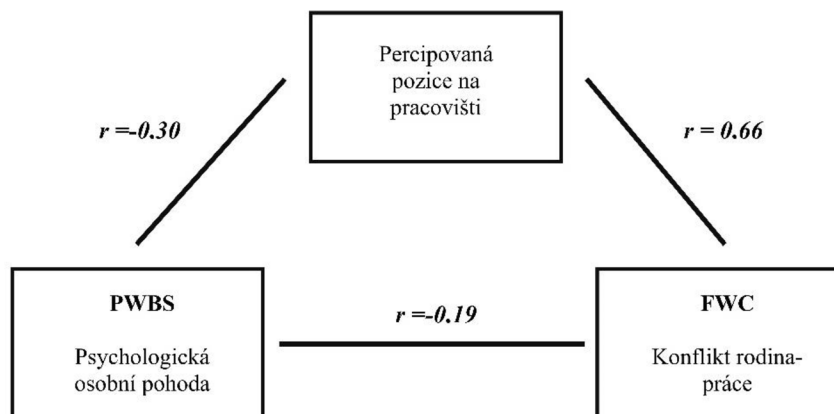
Hodnota korelačních koeficientů mezi proměnnými PWBS, WFC a percipovanou pozicí na pracovišti

Poznámka. Zdroj: Vlastní výzkum (2023)

Obrázek 2

Hodnota korelačních koeficientů mezi proměnnými PWBS, WFC a percipovanou pozicí na pracovišti

Poznámka. Zdroj: Vlastní výzkum (2023)

Metaanalytická studie Llosa et al. (2018) uvádí, že nejistá a prekérní práce je spojena se snížením životní spokojenosti. Předpokládáme tak, že negativní percepce své vlastní pozice na pracovišti může souviset s nejistotou pracovní oblastí ve které sólo rodič působí, či prekarizovanou smlouvou, kterou uzavírá. Ta by tak mohla snižovat úroveň osobní pohody sólo rodiče a zároveň zvyšovat jeho pracovní rodinné konflikty. Takto by směr úvah vypadal, pokud bychom uvažovali nad percipovanou pozicí na pracovišti jako nad proměnnou příčinnou. Pokud bychom uvažovali nad percipovanou pozicí na pracovišti jako nad proměnnou mediující vztah WFC a FWC s PWBS, předpokládali bychom buď, že pracovní-rodinné konflikty zvyšují míru špatné percipované pozice na pracovišti, a ta pak snižuje úroveň osobní pohody, nebo že osobní pohoda sólo rodiče souvisí s tím, jak nahlíží sám na svou pozici na pracovišti, nebo přímo volí své pracoviště, a na základě percipované pozice na pracovišti pak i zažívá určitou míru pracovní-rodinných konfliktů.

Podpora z pracovního prostředí se vyznačuje pouze slabou až střední souvislostí s PWBS významnou na pětiprocentní hladině ($r_s = 0,13$; $p = 0,047$). Zároveň ale při vztahu WFC a podpory pracovního prostředí objevujeme střední až podstatnou souvislost ($r_s = 0,38$; $p < ,001$) na hladině významnosti 0,1 %. Tento pozitivní vztah čteme tak, že společně s vyšší podporou na pracovišti stoupá i konflikt rodina-práce sólo rodiče, tedy jeho hodnocení toho, jak jeho rodinné záležitosti zasahují do pracovního života. Tento pozitivní vztah považujeme za výrazně neočekávaný vzhledem k tomu, že jsme v teoretických předpokladech této práce usuzovali, že percipovaná podpora ze strany pracoviště bude

s pracovně-rodinnými konflikty souviset spíše negativně, protože Clark et al. (2017) uvádějí, že rodiče, kteří chápou své pracovní prostředí jako uzpůsobené a přátelské k rodinnému životu (*family friendly*), vykazují nižší míru pracovně-rodinných konfliktů, zatímco atmosféra klíma, které na rodinný život nebere ohledy, úroveň pracovně-rodinných konfliktů zvyšuje (Kossek & Lautsch, 2012).

Při zkoumání vztahu s druhým rodičem nenacházíme signifikantní souvislosti s ani jednou z proměnných výzkumu. To může být částečně vysvětleno tím, že se až 25 % dětí v neúplných rodinách v ČR s druhým rodičem nestýká vůbec (Paloncyová et al., 2019). Je tak možné, že se velká část rodičů našeho vzorku s druhým rodičem nestýká, a vztah s ním nemá tak významný vliv na osobní pohodu.

8.3 Limity výzkumu

Výzkum je limitován v několika oblastech. Obecně uvažujeme o limitech v oblasti výzkumného vzorku, výzkumné metodologie, sociálně psychologických fenoménů a jejich vlivu na zkresení dat i v oblasti datových zdrojů. Zároveň nebyla kontrolována značná část proměnných, které mohou být pro osobní pohodu i pracovně-rodinné konflikty významnými činiteli.

Výzkumný vzorek obsahuje majoritní převahu žen (97,35 %). To je nejen typickým fenoménem při sběru dat studentských prací, ale zároveň charakteristikou skupiny sólo rodičů, u kterých se v České republice předpokládá naprostá většina zastoupení sólo matkami (90 %; dle Paloncyová et al., 2019). Výzkumný vzorek je tedy dle kritéria pohlaví blízký populaci sólo rodičů v ČR, ale není možno z výsledků tohoto výzkumu usuzovat o situaci sólo otců, jejichž zastoupení ve výzkumném vzorku je minimální ($N = 6$).

V oblasti výzkumné metodologie je nezbytné zmínit, že všechny výzkumné proměnné, se kterými pracujeme (PWBS, WFC, FWC), jsou proměnné založené na sebeposuzovacích škálách, a tak výsledky výzkumu mohou být ovlivněny spíše tzv. odpověďovým stylem jednotlivých respondentů; respondenti se při svých odpovědích mohou pohybovat obecně spíše kolem středových či naopak krajních hodnot škál. Na základě této tendence k určitému stylu odpovídání může vznikat korelace, jež je v podstatě iluzorní/nepřavá. Vzhledem k tomu, že výsledné korelace mezi výzkumnými proměnnými PWB a WFC/FWC jsou nízké až střední síly ($r_s = -0,18$; $r_s = -0,23$; viz. Tabulka 5 a Tabulka 6), je nezbytné uvažovat při výsledcích výzkumu i nad tímto zkresením dat.

Zároveň jako jeden z dalších limitů práce, jež je typický pro tento typ výzkumu se sebeuposuzovacími škálami, můžeme uvažovat efekt sociální žádoucnosti (Paulhus, 2002). Někteří respondenti mohli v dotazníku PWBS, který obsahuje značnou část položek, mapujících nakolik se jedinci daří zušlechťovat svůj vlastní život a vztahy s druhými, při snaze po co nejlepším obrazu, odpovídat spíše ve snaze o obraz pozitivní.

Limitace v oblasti zdrojů dat shledáváme například při čerpání dat z analýza od Dudové (2020), protože ačkoliv jde o odborníci v dané oblasti, výzkum je publikován pouze na webových stránkách organizace Aperio. Neprošel tedy před svou publikací kritickým zhodnocením redakční rady některého z impaktovaných časopisů. Vzhledem k explorační povaze výzkumu ale tento podklad přesto využíváme.

A v poslední řadě jsme si vědomi faktu, že výsledky výzkumu mohou být ovlivněny několika intervenujícími proměnnými, které nebyly kontrolovány. Jde například o proměnnou pracovního sektoru, fyzické náročnosti práce či oblasti, kde sólo rodiče žijí.

8.4 Implikace pro další výzkum

Dle výsledků našeho výzkumu je průměrný skóre osobní pohody celého vzorku pracujících sólo rodičů $M = 74,85$, což je skóre nižší, než u výzkumů využívajících takéž 18položkovou škálu PWBS u jiné populace (např. $M = 80,46$; Výrost et al., 2015). Nabízí se tedy na problematiku sólo rodičovství nahlížet nejen na základě popisu jevů uvnitř této skupiny, ale i srovnáním pomocí rozdílových testů se skupinami ostatními. Četné výzkumy se srovnání různých psychologických aspektů populace sólo rodičů s jinými skupinami již věnují (např. Liang et al. 2019; Reimann et al. 2018), jde ale majoritně o porovnání s dvoupříjmovými domácnostmi či rodiči sezdanými a žijícími společně; jak ale argumentuje Pollmann-Schult (2018), při snaze sólo rodiče srovnávat s jinými skupinami, je nezbytné neopomíjet jejich srovnání nejen se skupinami rodičovskými, ale i se sólo jedinci bezdětnými z důvodu sledování efektu intimního vztahu. Zároveň v je České republice v tuto chvíli absence výzkumu srovnávajícího spokojenost sólo rodičů a jiných skupin. Spokojenost sólo rodičů souvisí totiž dle Glass et al. (2016) s aplikacemi prorodinných politik v dané zemi, a tak považujeme za smysluplné rozdíly mezi skupinami zkoumat přímo na populaci občanů České republiky.

Cenným nástrojem pro toto zkoumání by mohl být dotazník *PERMA Profiler* (Butler & Kern, 2016), založen na Seligmanově PERMA modelu wellbeingu (Seligman, 2012), jež

mapuje širší aspekty wellbeingu (např. včetně fyzického zdraví, osamělosti). Dotazník ale v tuto chvíli nemá český standardizovaný překlad.

Ve výzkumném vzorku se nedařila saturovat část populace pracujících sólo otců (N = 6). To lze samozřejmě vysvětlit celosvětovou převahou sólo rodin, v jejichž čele stojí žena. Mnoho článků, věnujících se problematice sólo rodičovství, tak popisuje fenomény u této skupiny pouze na skupině sólo matek a sólo otcům není věnována patřičná pozornost. Domníváme se tedy, že jde o populaci, jež by stála o hlubší zkoumání nejen v oblasti osobní pohody.

V pracovní oblasti shledáváme u indexu podpory pracovního prostředí a *percipované pozice na pracovišti a podpory pracovního prostředí* signifikantní souvislosti mezi všemi výzkumnými škálami (PWBS, WFC, FWC), a tak předpokládáme, že situace pracovního prostředí může být významným činitelem životní spokojenosti a osobní pohody sólo rodičů. Lauber a Strock (2019) uvádějí zprostředkovanou péči o dítě zaměstnavatelem jako faktor, který zvyšuje nejen spokojenost s péčí o dítě rodiče samotného, ale i spokojenost s prací. Tyto efekty na dílčí oblasti životů rodičů se dle autorů promítají i na zvýšení obecné životní spokojenosti. Jejich výsledky shledávají efekt zprostředkované péče o dítě zaměstnavatelem jako významnější efekt na životní spokojenost než finanční benefity, a tak se domníváme, že prozkoumání situace na pracovišti na hlubší i konkrétnější úrovni by mohlo přinést významný vhled do životní situace sólo rodičů a jejich možných posunů k lepšímu.

Zároveň předpokládáme, že by mohlo být užitečným zkoumáním bližší náhled na situaci vztahu s druhým rodičem dítěte. V tomto výzkumu jsme neprokázali signifikantní souvislosti na pětiprocentní hladině významnosti ani se vztahem s druhým rodičem dítěte a osobní pohodu, ani s pracovní-rodinnými konflikty. Z perspektivy pozitivní psychologie by tak mohlo být přínosné zkoumat, za jakých předpokladů tedy vztah s druhým rodičem působí jako protektivní faktor osobní pohody sólo rodiče.

9 Závěr

Cílem práce bylo prozkoumat problematiku osobní pohody a pracovně-rodinných konfliktů u populace pracujících sólo rodičů v České republice. Hlavní cíle výzkumného šetření spočívaly v prozkoumání souvislostí mezi pracovně-rodinnými konflikty a osobní pohodou a souvislostí mezi těmito dvěma proměnnými a vztahem s druhým rodičem dítěte, percipovanou podporou na pracovišti a percipovanou pozicí na pracovišti. Dílčím cílem práce byl popis distribuce výsledků v dotazníku osobní pohody u sólo rodičů dle pěti kategorií z oblasti rodinné i pracovní; *nejvyšší dosažené vzdělání, počet nezaopatřených dětí v domácnosti, forma zástupné péče o dítě, rodinný stav a typ pracovní smlouvy*.

V empirické části, věnující se souvislostem mezi výše zmíněnými proměnnými, objevujeme následující signifikantní souvislosti:

- (a) nízká až střední negativní souvislost mezi osobní pohodou sólo rodičů a konfliktem rodina-práce,
- (b) nízká až střední negativní souvislost mezi osobní pohodou sólo rodičů a konfliktem práce-rodina,
- (c) střední až podstatnou souvislost mezi percipovanou podporou pracovního prostředí a konfliktem rodina-práce,
- (d) nízké až střední souvislosti mezi percipovanou podporou na pracovišti a osobní pohodou a konfliktem práce-rodina,
- (e) **podstatnou až velmi silnou** souvislost mezi percipovanou pozicí na pracovišti a konfliktem rodina-práce a
- (f) střední až podstatné souvislosti mezi percipovanou pozicí na pracovišti a osobní pohodou a konfliktem práce-rodina.

Zároveň v deskriptivní části uvádíme jako skupiny sólo matek s nejvyššími průměrnými hodnotami osobní pohody matky s vyšším odborným vzděláním, nevyužívající zástupnou péči o dítě, pracující jako OSVČ, se dvěma nebo čtyřmi dětmi v domácnosti. Jako skupiny s nejnižšími průměrnými hodnotami osobní pohody uvádíme sólo matky s jedním dítětem v domácnosti, základním vzděláním, využívající pouze formální péči o dítě a uzavírající typ pracovní smlouvy na DPP, DPČ či ústní dohody.

10 Souhrn

Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku osobní pohody a pracovně-rodinných konfliktů u populace pracujících sólo rodičů. V práci je využíván kvantitativní výzkumný design, konkrétně pomocí dotazníkového šetření u populace pracujících sólo rodičů.

V teoretické části práce uvádíme problematiku osobní pohody dle Ryff (1989), ale i jiné přidružené konstrukty osobní pohody, problematiku konfliktů pracovně-rodinných, a především se zaměřujeme na situaci sólo rodičů v České republice a její psychosociální a pracovní aspekty. Zaměřujeme se i na situaci sólo rodičů z náhledu osobní pohody a pracovně-rodinných konfliktů.

Jako výzkumný problém uvádíme absenci výzkumných šetření v oblasti osobní pohody a pracovně-rodinných konfliktů u populace pracujících sólo rodičů. Práce si tak klade za cíl prozkoumat problematiku psychologické osobní pohody v souvislosti s pracovně-rodinnými konflikty. Dle předchozích výzkumů (Charkhabi et al., 2016; Obrenovic et al., 2020) existuje slabá až střední souvislost mezi pracovně-rodinnými konflikty a psychologickou osobní pohodou, a tak hledáme odpověď na otázku, jaké síly dosahuje tato souvislost právě u pracujících sólo rodičů v České republice. Zároveň si klademe otázku, jaké aspekty pracovního a rodinného života souvisí s úrovní osobní pohody a pracovně-rodinnými konflikty. Předpokládáme aspekty jako diskriminace či podpora na pracovišti a vztah s druhým rodičem dítěte.

Vzhledem k povaze dosavadních výzkumů je tato práce koncipována především jako explorativní, přičemž využívá kvantitativní výzkumný design, a to konkrétně formu deskriptivní a korelační studie. Výzkum byl realizován pomocí baterie dotazníků a vybraných výroku z pracovního a rodinného prostředí, jejichž výběr argumentujeme a diskutujeme. Stanovujeme následující výzkumné cíle:

- (1) popsat PWB u populace pracujících sólo rodičů v České republice,
- (2) prozkoumat souvislosti mezi PWB a pracovně-rodinnými konflikty u pracujících sólo rodičů a
- (3) prozkoumat souvislosti mezi vybranými aspekty pracovně-rodinné situace sólo rodičů v České republice, úrovní osobní pohody a pracovně-rodinnými konflikty.

Celková forma dotazníku sestává z **5 částí**. První část dotazníku slouží pro sběr 3 konfirmačních otázek, mapujících, zdali sólo rodiče skutečně splňují kritéria pro vyplnění dotazníku. Dvě další části mapují úroveň osobní pohody (PWBS) a pracovně rodinné konflikty (WFC, FWC), poslední dvě části jsou zaměřené na sociodemografické údaje a pracovně-rodinnou situaci sólo rodiče. Finální výzkumný vzorek zastupuje celkem **227** respondentek a respondentů různých věkových skupin, z nichž naprostá většina žen (97 %).

Před započítáním statistického ověřování hypotéz výzkumu byly provedeny deskriptivní statistiky základních proměnných výzkumu, tedy PWBS, WFC a FWC. Následně byla prozkoumána proměnná PWBS na základě vybraných proměnných. Z demografických proměnných šlo o *nejvyšší dosažené vzdělání*. V oblasti rodiny a péče o dítě zařazujeme *počet nezaopatřených dětí v domácnosti, rodinný stav a formu zástupné péče o dítě*. V oblasti pracovní zařazujeme *typ pracovní smlouvy*. Následně byla provedena korelační analýza mezi proměnnými PWBS a WFC/FWC (H1a a H1b) a v poslední části zkoumáme souvislosti mezi výroky uvedenými výroky z oblasti pracovní a rodinné – s nimiž pracujeme, na základě jejich slučování, jako s indexy – a dle hypotéz H2–H4 ověřujeme jejich souvislosti s PWBS a pracovně-rodinnými konflikty.

Výsledky odhalují signifikantní souvislosti slabé až střední síly mezi osobní pohodou sólo rodičů a pracovně-rodinnými konflikty. Tato zjištění jsou v souladu se zjištěními Výrost et al. (2015), Obrenovic et al. (2020), Fotiadis et al. (2019) i Lu et al. (2016), kteří předpokládají negativní slabou souvislost mezi pracovně-rodinnými konflikty a psychologickou osobní pohodou. Zároveň nacházíme signifikantní souvislosti slabé i velmi silné mezi osobní pohodou, pracovně-rodinnými konflikty, percipovanou pozicí na pracovišti a percipovanou podporou na pracovišti. Tyto vztahy mezi proměnnými diskutujeme a uvažujeme možné příčinné, moderátorové či mediátorové vlastnosti proměnné percipované podpory na pracovišti. Zároveň uvádíme, že skupiny sólo matek s nejvyššími průměrnými hodnotami osobní pohody jsou matky s vyšším odborným vzděláním, nevyužívající zástupnou péči o dítě, pracující jako OSVČ, se dvěma nebo čtyřmi dětmi v domácnosti. V poslední řadě zmiňujeme, že výsledný průměrný skóre osobní pohody sólo rodičů tohoto výzkumu vykazuje nižší hodnoty, než průměrný výsledný skóre skupiny pracujících matek žijících v rodinách úplných a uvádíme, že pro další výzkum by bylo přínosné dle Pollmann-Schult (2018) osobní pohodu sólo rodičů srovnávat nejen se skupinami rodičovskými, ale i sólo jedinci obecně.

SEZNAM LITERATURY

- Aassve, A., Mencarini, L., & Sironi, M. (2015). Institutional change, happiness, and fertility. *European Sociological Review*, 31(6), 749-765. <https://doi.org/10.1093/esr/jcv073>
- Anglim, J., & Grant, S. (2016). Predicting psychological and subjective well-being from personality: Incremental prediction from 30 facets over the Big 5. *Journal of Happiness studies*, 17, 59-80. <https://doi.org/10.1007/s10902-014-9583-7>
- Baranowska, A., & Matysiak, A. (2011). Does parenthood increase happiness? Evidence for Poland. *Vienna Yearbook of population research*, 9, 307-325. <http://www.jstor.org/stable/41342815>
- Baranowska-Rataj, A., Matysiak, A., & Mynarska, M. (2014). Does lone motherhood decrease women's happiness? Evidence from qualitative and quantitative research. *Journal of Happiness Studies*, 15(6), 1457-1477. <https://doi.org/10.1007/s10902-013-9486-z>
- Bierman, A., Fazio, E. M., & Milkie, M. A. (2006). A multifaceted approach to the mental health advantage of the married: Assessing how explanations vary by outcome measure and unmarried group. *Journal of Family Issues*, 27(4), 554-582. <https://doi.org/10.1177/0192513X05284111>
- Blatný, M. (Ed.). (2017). *Psychologie celoživotního vývoje*. Karolinum Press.
- Bull, T., & Mittelmark, M. B. (2009). Work life and mental wellbeing of single and non-single working mothers in Scandinavia. *Scandinavian journal of public health*, 37(6), 562-568. <https://doi.org/10.1177/1403494809340494>
- Butler, J., & Kern, M. L. (2016). The PERMA-Profiler: A brief multidimensional measure of flourishing. *International Journal of Wellbeing*, 6(3). <https://doi.org/10.5502/ijw.v6i3.526>
- Byron, K. (2005). A meta-analytic review of work-family conflict and its antecedents. *Journal of vocational behavior*, 67(2), 169-198. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2004.08.009>
- Cairney, J., Boyle, M., Offord, D. R., & Racine, Y. (2003). Stress, social support and depression in single and married mothers. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 38(8), 442-449. <https://doi.org/10.1007/s00127-003-0661-0>
- Campbell, A. (1976). Subjective measures of well-being. *American Psychologist*, 31(2), 117-124. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.31.2.117>
- Cantril, H. (1965). *The pattern of human concerns*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Ciabattari, T. (2007). Single mothers, social capital, and work-family conflict. *Journal of Family Issues*, 28(1), 34-60. <https://doi.org/10.1177/0192513X06292809>
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2008). "Facilitating optimal motivation and psychological well-being across life's domains": Correction to Deci and Ryan (2008). *Canadian Psychology / Psychologie canadienne*, 49(3), 262. <https://doi.org/10.1037/0708-5591.49.3.262>

- Della Giusta, M., Jewell, S. L., & Kambhampati, U. S. (2011). Gender and life satisfaction in the UK. *Feminist Economics*, 17(3), 1-34. <https://doi.org/10.1080/13545701.2011.582028>
- De Vaus, D. (2002). *Analyzing social science data: 50 key problems in data analysis*. SAGE
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of personality assessment*, 49(1), 71-75. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4901_13
- Diener, E., Heintzelman, S. J., Kushlev, K., Tay, L., Wirtz, D., Lutes, L. D., & Oishi, S. (2017). Findings all psychologists should know from the new science on subjective well-being. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 58(2), 87. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/cap0000063>
- Dudová, R. (2020). Analýza postavení sólo matek na pracovním trhu. *Aperio*. <https://drive.google.com/file/d/1dx7zyWDbY5oSjhnWF7QRzaz8UwBC9mSJ/view>
- Eby, L. T., Casper, W. J., Lockwood, A., Bordeaux, C., & Brinley, A. (2005). Work and family research in IO/OB: Content analysis and review of the literature (1980–2002). *Journal of vocational behavior*, 66(1), 124-197. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2003.11.003>
- Forma, P. (2009). Work, family and intentions to withdraw from the workplace. *International Journal of Social Welfare*, 18(2), 183-192. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2397.2008.00585.x>
- Fotiadis, A., Abdulrahman, K., & Spyridou, A. (2019). The mediating roles of psychological autonomy, competence and relatedness on work-life balance and well-being. *Frontiers in psychology*, 10, 1267. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01267>
- Franz, M., Lensche, H., & Schmitz, N. (2003). Psychological distress and socioeconomic status in single mothers and their children in a German city. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 38(2), 59-68. <https://doi.org/10.1007/s00127-003-0605-8>
- Fraser, N. (2016). Contradictions of capital and care. *New Left Review*, 100(99), 117. <https://newleftreview.org/issues/ii100/articles/nancy-fraser-contradictions-of-capital-and-care>
- Glass, J., Simon, R. W., & Andersson, M. A. (2016). Parenthood and happiness: Effects of work-family reconciliation policies in 22 OECD countries. *American Journal of Sociology*, 122(3), 886-929. <https://doi.org/10.1086/688892>
- Halldén, K., Levanon, A., & Kricheli-Katz, T. (2016). Does the motherhood wage penalty differ by individual skill and country family policy? A longitudinal study of ten European countries. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 23(3), 363-388. <https://doi.org/10.1093/sp/jxv032>
- Harkness, S. E. (2016). The effect of motherhood and lone motherhood on the employment and earnings of British women: A lifecycle approach. *European Sociological Review*, 32(6), 850-863. <https://doi.org/10.1093/esr/jcw042>

Hook, J. L. (2010). Gender inequality in the welfare state: Sex segregation in housework, 1965–2003. *American journal of sociology*, 115(5), 1480-1523. <https://doi.org/10.1086/651384>

Hřebíčková, M., Blatný, M., & Jelínek, M. (2010). Osobnost jako prediktor osobní pohody v dospělosti. *Československá psychologie*, 54(1), 31-41. http://www.psu.cas.cz/export/sites/psu/cs/lide/cv/hrebickova/pdf/33_full_text_Cs_Psychologie_well_being_10.pdf

Hübgen, S. (2020). Understanding lone mothers' high poverty in Germany: Disentangling composition effects and effects of lone motherhood. *Advances in life course research*, 44, 100327. <https://doi.org/10.1016/j.alcr.2020.100327>

Javed, U. (2019). Combining career and care-giving: The impact of family-friendly policies on the well-being of working mothers in the United Kingdom. *Global business and organizational excellence*, 38(5), 44-52. <https://doi.org/10.1002/joe.21950>

Kahn, R. L., Wolfe, D. M., Quinn, R. P., Snoek, J. D., & Rosenthal, R. A. (1964). Organizational stress: Studies in role conflict and ambiguity. John Wiley.

Kebza, V., & Šolcová, I. (2003). Well-being jako psychologický a zároveň mezioborově založený pojem. *Československá psychologie: Časopis pro psychologickou teorii a praxi*, 47(4), s. 333–345

Lang, K., & Zagorsky, J. L. (2001). Does growing up with a parent absent really hurt? *Journal of human Resources*, 36(2), 253-273. <https://doi.org/10.2307/3069659>

Lauber, V., & Storck, J. (2019). Helping with the kids? How family-friendly workplaces affect parental well-being and behaviour. *Oxford Economic Papers*, 71(1), 95-118. <https://doi.org/10.1093/oep/gpy062>

Leopold, T., & Kalmijn, M. (2016). Is divorce more painful when couples have children? Evidence from long-term panel data on multiple domains of well-being. *Demography*, 53(6), 1717-1742. <https://doi.org/10.1007/s13524-016-0518-2>

Liang, L. A., Berger, U., & Brand, C. (2019). Psychosocial factors associated with symptoms of depression, anxiety and stress among single mothers with young children: A population-based study. *Journal of affective disorders*, 242, 255-264. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2018.08.013>

Llosa, J. A., Menéndez-Espina, S., Agulló-Tomás, E., & Rodríguez-Suárez, J. (2018). Job insecurity and mental health: a meta-analytical review of the consequences of precarious work in clinical disorders. *Anales de psicología*. <http://dx.doi.org/10.6018/analesps.34.2.281651>

Lu, Y., Hu, X. M., Huang, X. L., Zhuang, X. D., Guo, P., Feng, L. F., ... & Hao, Y. T. (2017). The relationship between job satisfaction, work stress, work–family conflict, and turnover intention among physicians in Guangdong, China: a cross-sectional study. *BMJ open*, 7(5), e014894. DOI: 10.1136/bmjopen-2016-014894

- Mai, Q. D., Jacobs, A. W., & Schieman, S. (2019). Precarious sleep? Nonstandard work, gender, and sleep disturbance in 31 European countries. *Social Science & Medicine*, 237, 112424. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2019.112424>
- Maldonado, L. C., & Nieuwenhuis, R. (2015). Family policies and single parent poverty in 18 OECD countries, 1978–2008. *Community, Work & Family*, 18(4), 395-415. <https://doi.org/10.1080/13668803.2015.1080661>
- Matysiak, A., Mencarini, L., & Vignoli, D. (2016). Work–family conflict moderates the relationship between childbearing and subjective well-being. *European Journal of Population*, 32, 355-379. <https://doi.org/10.1007/s10680-016-9390-4>
- Marks, N. F., & Lambert, J. D. (1998). Marital status continuity and change among young and midlife adults: Longitudinal effects on psychological well-being. *Journal of family issues*, 19(6), 652-686. <https://doi.org/10.1177/019251398019006001>
- Mattingly, M. J., & Sayer, L. C. (2006). Under pressure: Gender differences in the relationship between free time and feeling rushed. *Journal of marriage and family*, 68(1), 205-221. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2006.00242.x>
- McLanahan, S., Tach, L., & Schneider, D. (2013). The causal effects of father absence. *Annual review of sociology*, 39, 399-427. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-071312-145704>
- Meier, A., Musick, K., Flood, S., & Dunifon, R. (2016). Mothering experiences: How single parenthood and employment structure the emotional valence of parenting. *Demography*, 53(3), 649-674. <https://doi.org/10.1007/s13524-016-0474-x>
- Misra, J., Moller, S., & Budig, M. J. (2007). Work—family policies and poverty for partnered and single women in Europe and North America. *Gender & Society*, 21(6), 804-827. <https://doi.org/10.1177/0891243207308445>
- Myrdal, A., & Klein, V. (1956). *Women's two roles: Home and work*. Psychology Press.
- Myrskylä, M., & Margolis, R. (2014). Happiness: Before and after the kids. *Demography*, 51(5), 1843-1866. <https://doi.org/10.1007/s13524-014-0321-x>
- Nelson-Coffey, S. K., Killingsworth, M., Layous, K., Cole, S. W., & Lyubomirsky, S. (2019). Parenthood is associated with greater well-being for fathers than mothers. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 45(9), 1378-1390. <https://doi.org/10.1177/0146167219829174>
- Nelson, S. K., Kushlev, K., English, T., Dunn, E. W., & Lyubomirsky, S. (2013). In defense of parenthood: Children are associated with more joy than misery. *Psychological science*, 24(1), 3-10. <https://doi.org/10.1177/0956797612447798>

- Netemeyer, R. G., Boles, J. S., & McMurrian, R. (1996). Development and validation of work–family conflict and family–work conflict scales. *Journal of applied psychology*, *81*(4), 400. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.81.4.400>
- Nieuwenhuis, R., & Maldonado, L. (2018). *The triple bind of single-parent families: Resources, employment and policies to improve well-being*. Policy Press.
- Nomaguchi, K. M., & Milkie, M. A. (2003). Costs and rewards of children: The effects of becoming a parent on adults' lives. *Journal of marriage and family*, *65*(2), 356-374. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2003.00356.x>
- Nomaguchi, K. M. (2012). Parenthood and psychological well-being: Clarifying the role of child age and parent–child relationship quality. *Social science research*, *41*(2), 489-498. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2011.08.001>
- Noor, N. M. (2004). Work-family conflict, work-and family-role salience, and women's well-being. *The Journal of social psychology*, *144*(4), 389-406. <https://doi.org/10.3200/SOCP.144.4.389-406>
- Obrenovic, B., Jianguo, D., Khudaykulov, A., & Khan, M. A. S. (2020). Work-family conflict impact on psychological safety and psychological well-being: A job performance model. *Frontiers in psychology*, *11*, 475. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00475>
- O'Hara, M. W. (2009). Postpartum depression: what we know. *Journal of clinical psychology*, *65*(12), 1258-1269. <https://doi.org/10.1002/jclp.20644>
- Pollmann-Schult, M. (2018). Single motherhood and life satisfaction in comparative perspective: Do institutional and cultural contexts explain the life satisfaction penalty for single mothers?. *Journal of Family Issues*, *39*(7), 2061-2084. <https://doi.org/10.1177/0192513X17741178>
- Reimann, M., Marx, C. K., & Diewald, M. (2019). Work-to-family and family-to-work conflicts among employed single parents in Germany. *Equality, Diversity and Inclusion: An International Journal*. *39*(5), 513-531. <https://doi.org/10.1108/EDI-02-2019-0057>
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of personality and social psychology*, *57*(6), 1069. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069>
- Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of personality and social psychology*, *69*(4), 719. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.4.719>
- Ryff, C. D., & Singer, B. (1996). Psychological well-being: Meaning, measurement, and implications for psychotherapy research. *Psychotherapy and psychosomatics*, *65*(1), 14-23. <https://doi.org/10.1159/000289026>
- Ryff, C. D., & Singer, B. H. (2008). Know thyself and become what you are: A eudaimonic approach to psychological well-being. *Journal of happiness studies*, *9*(1), 13-39. <https://doi.org/10.1007/s10902-006-9019-0>

- Ryff, C. D. (2014). Psychological well-being revisited: Advances in the science and practice of eudaimonia. *Psychotherapy and psychosomatics*, 83(1), 10-28. <https://doi.org/10.1159/000353263>
- Saraceno, C. (2011). Childcare needs and childcare policies: A multidimensional issue. *Current Sociology*, 59(1), 78-96. <https://doi.org/10.1177/0011392110385971>
- Schenkova, V. (2011). Konflikt práce a rodiny a životní spokojenost v dvoupříjmových domácnostech. [Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci]. Theses. <https://theses.cz/id/xukc3o/?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dveronika%20schenkova%3%A1%26start%3D1;isslret=Veronika%3BSCHENKOV%3%81%3B>
- Seligman, M. E. (2012). Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being. Simon and Schuster.
- Shapiro, A., & Keyes, C. L. M. (2008). Marital status and social well-being: Are the married always better off? *Social Indicators Research*, 88, 329-346. <https://doi.org/10.1007/s11205-007-9194-3>
- Springer, K. W., Hauser, R. M., & Freese, J. (2006). Bad news indeed for Ryff's six-factor model of well-being. *Social science research*, 35(4), 1120-1131. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2006.01.003>
- Stavrova, O., & Fetchenhauer, D. (2015). Single parents, unhappy parents? Parenthood, partnership, and the cultural normative context. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 46(1), 134-149. <https://doi.org/10.1177/0022022114551160>
- Škuci, M. (2019). Genderové rozjely v zdrojoch osobnej pohody [Diplomová práce, Univerzita Karlova]. Digitální depozitář Univerzity Karlovy. <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/107307>
- Šťastná, A. (2019). Změny nastavení rodičovského příspěvku v Česku a jejich možný dopad na reprodukční chování. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 55(1), 31-60. <https://doi.org/10.13060/00380288.2019.55.1.447>
- Tan, J. J., Kraus, M. W., Carpenter, N. C., & Adler, N. E. (2020). The association between objective and subjective socioeconomic status and subjective well-being: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 146(11), 970. <https://doi.org/10.1037/bul0000258>
- Výrost, J., Bičejová, M., & Očkajová, M. (2015). Prediktory subjektívnej a psychologickej pohody zamestnaných žien–matiek maloletých detí. *Psychologie pro praxi*, 49(3), 33-46.
- Waterman, A. S. (1993). Two conceptions of happiness: Contrasts of personal expressiveness (eudaimonia) and hedonic enjoyment. *Journal of personality and social psychology*, 64(4), 678. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.64.4.678>
- Zákon č. 117/1995 Sb. o státní a sociální podpoře. Česká republika. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117>

Zákon č. 262/2006 Sb. zákoník práce. Česká republika. https://ppropo.mpsv.cz/zakon_262_2006

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha I Seznam bezplatných právních a psychologických služeb pro sólo rodiče

Příloha II Informovaný souhlas

Příloha III Seznam tabulek, obrázků a grafů

Příloha IV Histogramy distribuce proměnných PWBS, WFC a FWC

Příloha I

Seznam bezplatných právní a psychologických služeb pro sólo rodiče

Děkuji Vám za Vaši ochotu a čas strávený vyplňováním tohoto dotazníku.

Pokud by se u Vás při vyplňování tohoto dotazníku objevily nepříjemné pocity či myšlenky, případně byste potřebovali/y podporu a pomoc v některých oblastech Vašeho sólo rodičovského života, doporučuji Vám obrátit se na následující organizace věnující se rodičům a sólo rodičům:

Psychologická poradna Aperio (bezplatná)

<https://www.aperio.cz/psychologicke-poradenstvi>

Právní poradna Aperio (bezplatná)

<https://www.aperio.cz/pravni-poradna>

Právní poradna Klubu svobodných matek (bezplatná)

<https://www.klubsvobodnychmatek.cz/pravni-poradna>

Právní a sociální poradna WOMEN FOR WOMEN

<https://women-for-women.cz/servis-rodiny/>

Linka pro mámy a táty organizace Aperio (bezplatná)

<https://www.aperio.cz/linka-pro-mamy-a-taty>

tel. +420 739 416 408 (pondělí a čtvrtek od 10 do 16 hodin)

Infolinka Klubu svobodných matek (bezplatná)

https://www.klubsvobodnychmatek.cz/bezplatna-infolinka-/A_1195

tel. +420 800 995 511 (pondělí až pátek od 9 do 18 hodin)

Pomoc při bezplatném vymáhání výživného Asociace neúplných rodin

<https://www.anr.cz/bezplatne-vymahani-vyzivneho/>

Finanční podpora při školních obědech pro děti WOMEN FOR WOMEN

<https://www.obedyprodeti.cz/>

Užitečné informace a kurzy pro sólo rodiče Aperio

<https://www.aperio.cz/tema/pro-solo-rodice>

Případně neváhejte kontaktovat přímo mě na adrese hornik03@pf.jcu.cz,

Kateřina Horníková

Příloha II

Informovaný souhlas

Vážené respondentky, vážení respondenti,

obracím se na Vás s žádostí o vyplnění dotazníku k bakalářské práci.

Cílem práce je prozkoumat, které aspekty pracovního a rodinného života souvisejí s úrovní osobní pohody (well-being) u populace pracujících sólo rodičů.

Pro účely této práce hledám rodiče, kteří **splňují všechna následující kritéria:**

- **vychovájí v domácnosti alespoň jedno nezaopatřené dítě* a druhý rodič dítěte/dětí, ani jiný romantický partner s nimi domácnost nesdílí (sólo rodiče)**
- jsou sólo rodiči **alespoň 1 rok** (tzn. alespoň 1 rok vychovávají v domácnosti alespoň jedno nezaopatřené dítě* a druhý rodič dítěte/dětí, ani jiný romantický partner s nimi domácnost nesdílí)
- pracují po dobu **alespoň 1 rok nepřetržitě** (zaměstnání, DPP, DPČ, OSVČ, ústní dohody)

**Nezaopatřené dítě je dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže a) se soustavně připravuje na budoucí povolání, nebo b) se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, anebo c) z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost*

Vyplnění dotazníku Vám zabere zhruba 10 minut.

Dotazník je zcela anonymní a data z něj slouží pouze ke statistickému zpracování, a tak se nemusíte obávat být naprosto upřímní/é. Zároveň je ale nezbytné zmínit, že vzhledem k povaze sbíraných dat může být vyplňování dotazníku při náročné momentální životní situaci velmi náročné a nabádám Vás tedy ke zvážení účasti.

Vyplnění dotazníku je zcela dobrovolné, v případě potřeby můžete kdykoliv vyplňování ukončit.

Vyplněním dotazníku souhlasíte s Vaší účastí ve výzkumu.

Děkuji za Váš čas. V případě potřeby či doplňujících otázek se na mě neváhejte obrátit na níže uvedené e-mailové adrese.

Kateřina Horníková
studentka 3. ročníku bakalářského oboru psychologie PF JČU
hornik03@pf.jcu.cz

Příloha III

Seznam tabulek

Tabulka 1 Porovnání množství dětí u rodin úplných a rodin sólo rodičů.....	20
Tabulka 2 Zastoupení žen a mužů ve výzkumném vzorku	36
Tabulka 3 Věk respondentek	36
Tabulka 4 Rodinný stav respondentek	37
Tabulka 5 Počet nezaopatřených dětí v domácnostech sólo rodičů	38
Tabulka 6 Deskriptivní statistiky PWBS, FWC, WFC	40
Tabulka 7 Distribuce výsledného skóru PWBS dle nejvyššího dosaženého vzdělání	41
Tabulka 8 Distribuce výsledného skóru PWBS dle rodinného stavu.....	42
Tabulka 9 Distribuce výsledného skóru PWBS dle počtu nezaopatřených dětí	43
Tabulka 10 Distribuce výsledného skóru PWBS dle formy zástupné péče	43
Tabulka 11 Distribuce výsledného skóru PWBS rozděleného dle typu prac. smlouvy	44
Tabulka 12 Souvislost PWBS a WFC	46
Tabulka 13 Souvislost PWBS a FWC.....	47
Tabulka 14 Přehled výroků k mapování pracovního a rodinného prostředí	48
Tabulka 15 Korelační matice PWBS, WFC, FWC a podpory prac. prostředí	49
Tabulka 16 Korelační matice PWBS, WFC, FWC a pozice na pracovišti.....	50
Tabulka 17 Korelační matice PWBS, WFC, FWC a druhého rodiče dítěte.....	51

Seznam obrázků

Obrázek 1 Vztahy mezi proměnnými PWBS, FWC a percip. pozicí na pracovišti	54
Obrázek 2 Vztahy mezi proměnnými PWBS, WFC a percip. pozicí na pracovišti	55

Seznam grafů

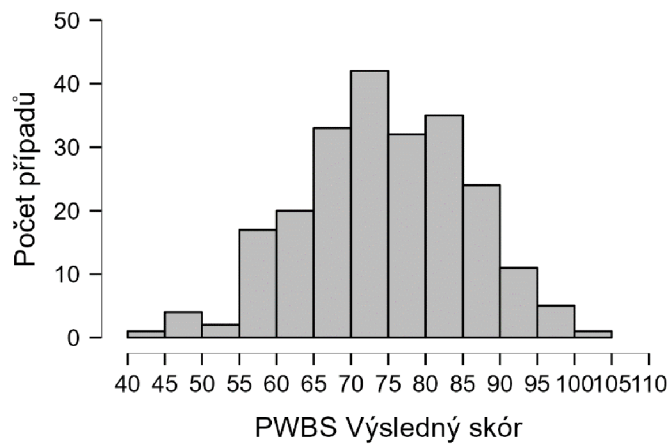
Graf 1 Histogram distribuce věku ve výzkumném souboru	37
Graf 2 Krabicové grafy distribuce výsledného skóru PWBS dle nejvyššího dos. vzděl. ...	41
Graf 3 Krabicové grafy distribuce výsledného skóru PWBS dle typu prac. smlouvy.....	45

Příloha IV

Histogramy proměnných PWBS, WFC a FWC

Graf 1

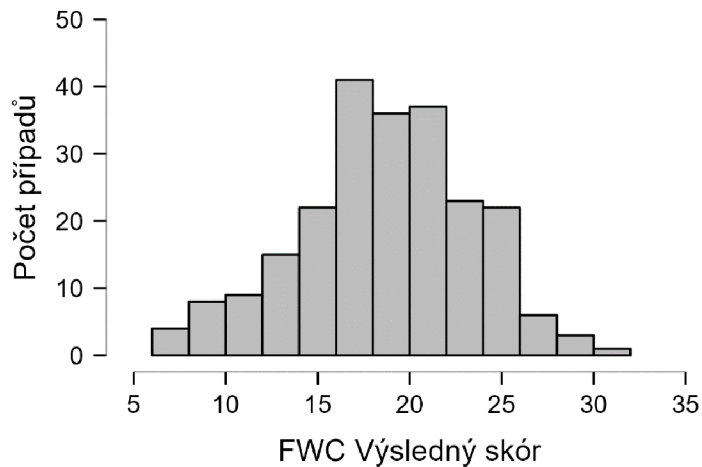
Histogram distribuce proměnné PWBS

Poznámka. PWBS – Škála psychologické osobní pohody; zdroj: Vlastní výzkum (2023)

Graf 2

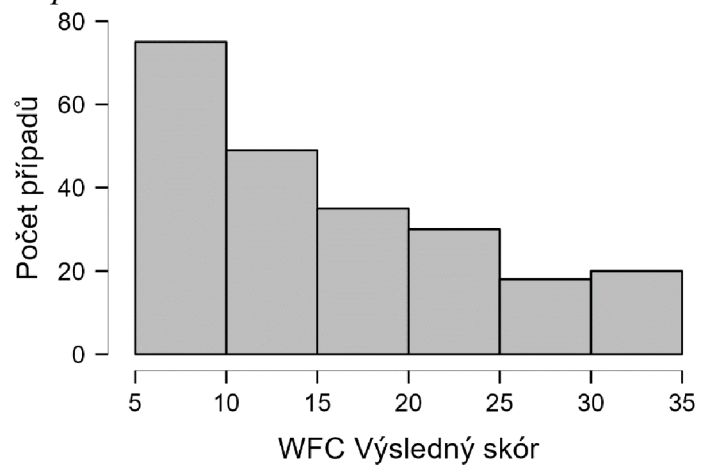
Histogram distribuce proměnné FWC

Poznámka. FWC – Škála konfliktu rodina-práce; zdroj: Vlastní výzkum (2023)

Graf 3

Histogram distribuce proměnné WFC

Poznámka. WFC – Škála konfliktu práce-rodina; zdroj: Vlastní výzkum (2023)

